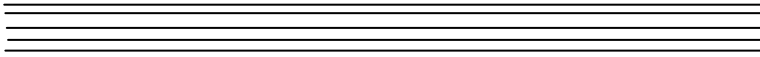

نظام آموزشی بحرین

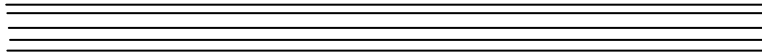
- ۵ ملاحظات تاریخی
- ۷ ملاحظات جغرافیایی
- ۸ مناطق
- ۱۴ ملاحظات سیاسی
- ۱۹ قانون اساسی
- ۲۰ قوه مجریه
- ۲۰ اختیارات امیر بحرین
- ۲۱ شورای وزیران

۲۲.....	قوه مقننه
۲۳.....	قوه قضائیه
۲۴.....	اصلاحات سیاسی
۲۶.....	ملاحظات اقتصادی
۲۷.....	سیستم اقتصادی
۲۸.....	خط مشی اقتصادی
۳۰.....	اصلاحات اقتصادی
۳۱.....	جهانگردی
۳۳.....	حوزه های مختلف اقتصادی
۳۳.....	صنایع
۳۳.....	مرکز تولید آلومینیوم بحرین
۳۴.....	کارخانجات تعمیر کشتی
۳۴.....	صنایع کوچک
۳۵.....	مناطق جدید صنعتی
۳۶.....	معادن
۳۷.....	ارتباطات
۳۸.....	الف) مطبوعات
۳۹.....	روزنامه‌ها
۳۹.....	هفته‌نامه‌ها
۴۰.....	ادواری (ماهنامه)
۴۰.....	ب) رادیو و تلویزیون
۴۲.....	خبرگزاری‌های (داخلی و خارجی)
۴۳.....	جمعیت
۴۳.....	ترکیب جمعیتی
۴۴.....	رشد جمعیت
۴۵.....	مهاجرت
۴۶.....	زبان و خط

۴۶.....	اشتغال
۴۸.....	ملاحظات علمی
۴۸.....	تاریخچه آموزشی
۴۸.....	مدارس ملی
۴۹.....	سیاستهای آموزشی
۴۹.....	ساختار آموزشی
۵۰.....	آموزش پیش دبستانی
۵۱.....	اهداف آموزشی
۵۲.....	آموزش ابتدایی
۵۲.....	دوره اول : کلاس اول و دوم و سوم
۵۲.....	دوره دوم : کلاس چهارم و پنجم و ششم
۵۲.....	اهداف آموزشی
۵۳.....	برنامه های آموزشی
۵۵.....	برنامه های آموزشی بنا به پایه تحصیلی
۵۵.....	ارتقاء تحصیلی
۵۶.....	ارزیابی تحصیلی
۵۶.....	آمار تحصیلی
۵۷.....	مقطع آموزش مقدماتی متوسطه
۵۷.....	برنامه های آموزشی بنا به پایه تحصیلی
۵۸.....	اهداف آموزشی
۵۸.....	مقطع تکمیلی متوسطه
۵۸.....	تعداد دختران ثبت نامی
۵۹.....	اهداف آموزشی
۶۰.....	برنامه های آموزشی
۶۰.....	تحقیقات آموزشی
۶۰.....	اهداف عمومی

- ۶۱..... روندهای پژوهشی جاری آموزشی
- ۶۱..... آموزش معلمان
- ۶۱..... مدارک مورد نیاز جهت تدریس در سطوح مختلف آموزشی
- ۶۲..... ارتقاء معلمان
- ۶۳..... دوره های آموزش ضمن خدمت
- ۶۳..... آموزش زنان
- ۶۳..... مدارس دخترانه
- ۶۴..... آموزش استثنایی
- ۶۴..... سیاستهای آموزشی
- ۶۵..... اهداف آموزشی
- ۶۵..... تقسیم بندی کودکان استثنایی
- ۶۵..... دیرآموزان
- ۶۶..... اصول و اهداف آموزشی
- ۶۷..... اولویتها و علایق آموزشی
- ۶۸..... توسعه آموزشی
- ۶۹..... قوانین آموزشی
- ۷۰..... مدیریت آموزشی
- ۷۱..... هزینه های آموزشی

ملاحظات تاریخی

مجمع الجزایر بحرین در میان سواحل، بنادر و جزایر جنوب خلیج فارس بیش از سرزمین‌های مجاور خود دارای قدمت و تاریخ مدون و سابقه شهرنشینی و تمدن و قیام در مقابل متجاوزین است. بر اثر کاوش‌های باستان‌شناسی که در بحرین صورت گرفت، تاریخ گذشته این جزیره روشن گردید و در اولین تحقیقات باستان‌شناسان که تا سال ۱۹۴۰ م. ادامه یافت، معلوم گردید، زینت آلات و سلاح‌های مکشوفه درمقابر آن، حداقل به ۱۳۰۰ سال پیش از میلاد مسیح تعلق دارد. اما تحقیقات بعدی، باستان‌شناسان دانمارکی بین سالهای ۱۹۵۳ الی ۱۹۵۷ م. آثار چندین معبد قدیمی و شهر و دهات باستانی‌تر را از زیر خاک بدر آورد، که از مجموع آنها می‌توان استنباط کرد بحرین بیش از ۵۰۰۰ سال پیش بصورت مرکزی آباد و معمور بوده است. بموجب آثار و شواهد بدست آمده، خلیج فارس از هزاران سال قبل مرکز سکونت اقوام مختلف و از جمله قوم آریایی بوده است. در دوره‌های سومری و ختی (حتی) که آنها نیز بیشتر آریایی بوده‌اند، سواحل و جزایر خلیج فارس را تحت اقتدار خود داشته‌اند. دولت ایران در دوره‌های هخامنشی و اشکانی و ساسانی فرمانروای کلیه سواحل خلیج فارس بوده است. در کتیبه‌های قدیم آشوری مکرر اشاره بر جزیره‌یی شده که نامش «نی دوک کی» بوده و بعدها باستان‌شناسان گفته‌اند جزیره مذکور همان «بحرین» است. نخستین کتیبه‌ای که از این جزیره نامی به میان آورده، لوحی است مربوط بشرح کارهای «سارگون کبیر» که در حدود ۲۸۷۲ سال قبل از میلاد مسیح می‌زیسته و می‌نویسد: او یعنی «سارگون کبیر» به دریای سفلی، یعنی خلیج فارس رسیده و جزیره «نی دوک کی» و یک بندر دیگر را متصرف شده و بعد به مملکت سیاه پوستان رفته است. دانشمندانی از قبیل «دکتر تئودورونت»

و «وستفلد» آلمانی در آثار خود راجع به بحرین به تفصیل صحبت کرده‌اند. دکتر تئودور وونت می‌گوید: «ملاحان و دریانوردانی که از ازمه قدیم در خلیج فارس و دریای عمان به تجارت و رفت و آمد اشتغال داشته‌اند بیشتر آریایی بوده‌اند و مقابر باستانی زیادی که امروز در بحرین دیده می‌شود و مربوط به هزاران سال پیش است، متعلق به همان آریایی‌هاست.» در قرون اولیه میلادی بحرین که در وسط ساحل عربستان و خلیج فارس واقع است به مناسبت اسم یکی از نواحی عمده آن به نام «هاجر» معروف بوده است. در خصوص ساکنین اولیه بحرین اطلاعات قطعی در دست نیست و نخستین کسی که راجع به این موضوع مطالبی نگاشته است مورخ معروف طبری است که در کتاب خود می‌گوید: «در عهد پادشاهان اشکانی غیر از قبیله معدابن عدنان، که اجداد آنها را بخت النصر از عربستان به اسارت آورده بود، طوایف عرب دیگری در عراق اقامت نداشتند و سایر قبایل اعراب در بیابان حجاز یا در یمن سکونت داشته و بواسطه کمی آذوقه و زد و خورد های داخلی در زحمت و مضیقه بسیار بودند. بدین جهت عده کثیری از سلاطین عرب و امرای حجاز مملکت خود را ترک گفته و چون از ترس پادشاهان اشکانی جرأت ورود به خاک عراق را نداشتند ناگزیر در بحرین و یمامه اقامت اختیار نمودند. جامعه بحرین تا پیش از ظهور اسلام و ورود اعراب به آن، از تعداد زیادی ایرانیان زرتشتی و یهودیان ایرانی تشکیل می‌شد. لفظ بحرین پیش از اسلام و در صدر اسلام تا قرن هفتم هجری به همه سرزمینهای جنوبی خلیج فارس از بصره تا عمان اطلاق میشده است. این ناحیه در زمانهای پیش از اسلام، از زمان اشکانیان تا ظهور اسلام تحت تسلط و اداره امپراطوری ایران بود و در زمان پیغمبر اسلام (ص) تحت تصرف دولت اسلامی درآمد. در قرن اول هجری این ناحیه از مراکز قدرت خوارج بود. در اوایل قرن چهارم هجری (شمسی و قمری) حجرالاسود را از مکه به اینجا آوردند و به مدت ۲۰ سال نگاهداری گردید. از آنزمان تا اوایل قرن هفتم هجری شمسی، امرای محلی بر آن حکومت کردند. در این زمان باز

ایرانیان بر آن تسلط یافتند ولی چند سال بعد بحرین مجدداً مستقل شد (۶۵۱ ه. ق) در سال ۱۵۱۴ میلادی (۹۲۰ ه. ق) پرتغالیها به بحرین راه یافتند و پس از چند سال آنجا را تصرف کرده تا مدت ۸۰ سال بر آنجا تسلط یافتند. در سال ۱۶۰۲ میلادی (۱۰۱۱ ه. ق، ۹۸۱ ه. ش)، شاه عباس اول پادشاه ایران بحرین را به ایران ملحق کرد و از آن تاریخ بحرین تا سال ۱۷۸۳ تحت حکومت ایرانیان بود. در آن سال احمد بن خلیفه از کویت به بحرین آمد و بر آن تسلط یافت که از آن زمان تا کنون حکومت بحرین در دست اعقاب اوست. در سال ۱۸۲۰ میلادی (۱۲۳۵ ه. ق) حاکم وقت بحرین پیمانی با دولت انگلستان منعقد کرد و بدنبال آن پیمانهای دیگری نیز بین آنان بسته شد که سرانجام در سال ۱۹۱۴ میلادی (۱۳۳۲ ه. ق) بحرین بکلی تحت الحمایه انگلستان گردید. از آن زمان دولت ایران (دولت شاهنشاهی گذشته) همواره بر حاکمیت انگلستان بر آن جزایر اعتراض داشته و آن را جزء لاینفک خاک ایران می شمرده است. ولی سرانجام ایران در سال ۱۹۷۱ (۱۳۵۰ ه. ش) مراجعه به آرای عمومی (با نظارت سازمان ملل) را قبول کرد و در نتیجه رأی گیری بحرین به استقلال دست یافت.

ملاحظات جغرافیایی

بحرین با وسعت ۶۷۸ کیلومتر مربع و با جمعیتی معادل ۵۰۰ هزار نفر، کوچکترین کشور خلیج فارس محسوب می شود. این کشور از تعدادی جزایر کوچک و بزرگ مرجانی تشکیل شده و بخاطر کثرت جزایر، همواره به مجمع الجزایر بحرین معروف بوده است. برخی از نویسندگان تعداد جزایر اصلی را ده جزیره و بقیه را صخره و سنگ اعلام کرده اند. برخی دیگر تعداد آن را ۱۵ جزیره، نوشته اند. جزایر مسکونی و اصلی بحرین از شش جزیره بیشتر نمی باشد که این جزایر در جنوب غربی خلیج فارس و در خلیج کوچکی به نام سلوا یا شلوا قرار دارند.

بطور کلی بحرین مجمع الجزایری است که در جنوب خلیج فارس و در خلیج شلوا، در سرتاسر کرانه‌های جنوبی و باختری خلیج فارس واقع شده و از حیث منطقه‌ای و موقعیت نظامی و بازرگانی مهمترین کشور می‌باشد.

این جزایر که بین شبه جزیره قطر و کرانه الاحساء قرار دارند، بزرگترین بازار تجارت خلیج فارس محسوب شده و در میان ناحیه صید مروارید قرار دارند، که به همین مناسبت، سکنه آن از قدیم نسبت به سایر مناطق و کرانه‌های خلیج فارس بیشتر بوده است. بحرین از تعدادی جزایر بزرگ و کوچک و زمین‌های زیردریایی که محل صید مروارید است تشکیل می‌شود و بزرگترین جزیره مجمع الجزایر نیز، به نام بحرین موسوم است که طول این جزیره ۴۷ و عرض آن ۱۲ کیلومتر است.

مناطق

تعداد زیادی جزیره به صورت صخره و تخته سنگ وجود دارد که بعضی از آنها هنگام مد دریا، زیر آب فرو می‌رود و در موقع جذر، کاملاً نمایان می‌شود. بزرگترین جزایر بحرین به ترتیب عبارت است از: منامه، محرق، ستره، ام نعلسان.

• جزیره منامه

«منامه» جزیره بزرگی است که دارای آبادی است و تشکیلات اداری را در خود جای داده است بندر معروف منامه در شمال شرقی آن بنا شده و بهر حال نام اصلی جزیره، با نام بندر منامه بطور کلی توأم است. طول این جزیره، از شمال به جنوب ۴۷ کیلومتر و عرض آن بطور متوسط بین ۱۰ تا ۱۲ کیلومتر و مساحت آن ۳۳۵ کیلومتر مربع است. در دامنه‌های جنوبی این جزیره ناهمواری‌های متعدد کوهستانی مشاهده می‌شود که

بعضی از آنها تا پنجاه متر ارتفاع دارد. صخره‌های کوچکتری نیز در سایر بخشهای جزیره وجود دارد. این جزیره از شمال به جنوب بتدریج باریک می‌شود و به دماغه‌یی که معروف به دماغه «بر» می‌باشد خاتمه می‌یابد. بلندترین کوه این جزیره «کوه دخان» نام دارد که تقریباً در مرکز جزیره، بین ساحل شرقی و غربی، کشیده شده است که حداکثر ارتفاع این کوه، ۱۳۴ متر می‌باشد و بیشتر، از سنگ‌ها و تپه‌های سیاه رنگ تشکیل گردیده و معدن بزرگ نفت بحرین، در همین کوه واقع است. در برخی از قله کوه، علانم و آثاری از استحکامات جنگی قدیم مانند برج‌های متعدد و سنگرها و غیره دیده می‌شود. چون دریای مقابل ساحل شمالی جزیره عمیق نیست، لنگرگاه بفاصله چند کیلومتر، تقریباً مقابل قریه «حورا» ساخته شده است. اراضی جزیره منامه در امتداد ساحل شمالی حاصل خیز است که در آن خرما، بادام، میوه و سبزی بعمل می‌آید. آب آشامیدنی مورد نیاز، از چشمه‌ها و چاه‌هایی که بطور دستی احداث شده تأمین می‌گردد، پس بدیهی است که عمق این چاه‌ها زیاد نیست، البته قسمتی از این آب‌ها به مصرف غیرآشامیدنی نیز می‌رسد. در اطراف جزایر بحرین، در داخل دریا، چشمه‌های آب شیرین متعدد وجود دارد، در داخل جزایر نیز قریب ۲۰۰ چشمه بزرگ و کوچک موجود است که آب اکثر آنها گرم و سولفور است. سواحل غربی منامه که از انتهای شمال غربی به سمت جنوب امتداد دارد و دارای نخلستانهای فراوان است، روی هم رفته این کناره‌ها سنگلاخی است. منطقه زلاق (الزلاق)^۱ که در قسمت غربی جزیره بزرگ منامه قرار گرفته است، از مراکز عمده صید مروارید محسوب می‌گردد که کشتی به آسانی در آن پهلو می‌گیرد، اما در قسمت شمالی

^۱Zellaq

و جنوبی زلاق کشتی سهولت وارد نمی شود . در منطقه زلاق زمین زراعتی وجود نداشته و اراضی بیشتر سنگلاخ و شن زار و قسمتی هم بوته زار است که این بوته ها به مصرف خوراک شتر می رسد. در منطقه عذاری که از آبادی های مکعر جزیره منامه است ، چشمه های آب از سایر نقاط بیشتر است این آب ها پس از آنکه اراضی زراعتی را مشروب کرد، مانند سیلاب وارد دریا می شود. در ساحل شرقی جزیره بحرین، آثار شهر بزرگی به چشم می خورد که به احتمال قوی بجای مانده از یک شهر قدیمی ایرانی است. نام دیرین این شهر « گو » بوده و تا سال ۱۸۰۰ م، مقر فرمانداری بحرین در آنجا قرار داشته است.

• جزیره محرق

یکی دیگر از جزایر مهم بحرین محرق است که در شمال شرقی جزیره منامه واقع شده و بوسیله پلی که بین دو جزیره بسته اند، با هم مرتبط می باشند. سکنه این جزیره را قبل از اسلام زرتشتیان تشکیل می داده اند که مردگان خود را در رده های سنی آنجا می سوزانده اند؛ به همین جهت ، محرق که از کلمه «حرق» مشتق و به معنی آتش است ، بعد از اسلام بوسیله عرب ها به آن اطلاق گردیده و به اصطلاح ، اسم مکان یعنی محل سوزاندن است. شهر محرق بعد از منامه پایتخت بحرین، دومین شهر معروف این کشور می باشد که در این جزیره واقع شده است. این شهر ، مقر اصلی شیوخ است که در مغرب جزیره قرار دارد. آی دریا محرق را از سه طرف احاطه می نماید. کار عمده مردم محرق ، صید مراورید ، ماهیگیری ، کشتیرانی و بازرگانی است. شهر محرق مرکز فرودگاه بین المللی می باشد. و یکی از مدرن ترین فرودگاه های خاورمیانه بشمار می آید. آبادی عراد که در مشرق جزیره واقع شده خود جزیره جداگانه است که به تنهایی بیش از هزار و دویست متر مربع وسعت دارد.

• جزیره ام نعلان

جزیره ام نعلان در دو مایلی غرب جزیره منامه قرار گرفته است. این جزیره چهار مایل طول و دو مایل و نیم عرض دارد، که خالی از سکنه است و نزدیک ساحل غربی آن یک چشمه آب شیرین قرار دارد و اهالی «بدیع» و «زلاق» در فصل تابستان حیوانات خود را برای چرا به این جزیره می فرستند.

• جزیره نبی صالح

جزیره نبی صالح، در جنوب دماغه حسره واقع شده که قریب ۸۰۰ متر طول آن است. جزیره دارای نخلستان می باشد که درخت های خرماي این جزیره شهرت فراوان دارد.

• جزیره رکا

جزیره کوچکی است که در مغرب منامه به مساحت ۱۶۰۰ متر و شمال جزیره «ام نعلان» قرار گرفته و ارتفاع متوسط آن ۱/۵ متر است که اراضی آن به طور کلی از گوش ماهی پوشیده شده است. در خلیج کوچکی که در جبهه غربی ام نعلان واقع شده جریان های دریایی وجود دارد که بطور معمول ۶ ساعت قبل از جزر و بعد از مد ادامه دارد. سرعت جریانات مذکور را تقریباً ۲ تا ۳ ساعت نات^۱ تخمین زده اند.

• جزیره قزا

جزیره ای است که تمام احجار مورد مصرف عمارات سازی بحرین را تأمین می نماید. و همچنین طاقی بسیار بزرگ در آن وجود دارد

^۱ - نات واحد سرعت سیر کشتی است.

• جزیره ابو ماهر

جزیره کوچکی است در مشرق محرق است که در موقع جزر به محرق متصل می گردد. اهالی این جزیره به صید مروارید و سقایی اشتغال دارند و بیشترین مقدار آب لازم خود را از جزیره «ابو ماهر» تهیه می کنند.

• جزیره ستره

جزیره کوچکی است در مشرق بحرین که با آب راه باریکی از آن جدا شده است. طول آن از شمال به جنوب ۴/۵ و عرضش ۱/۵ مایل است و چاه های آب شیرین فراوانی دارد؛ هم چنین مراکز پالایشگاه نفت بحرین در سال ۱۹۷۳م، در این جزیره ایجاد شده است. ستره بوسیله پلی با کرانه شرقی جزیره بحرین مرتبط مس شوند و سرتاسر آن از نخلستان پوشیده شده است که محصول خرما می قابل توجهی دراد. ستره از بنادر مهم بحرین است که مرکز صادرات نفت بحرین به حساب می آید و چهار کشتی بزرگ نفت کش می تواند در آنجا پهلو بگیرد. نکته قابل ذکر در گذشته پایگاه دریایی انگلیس در این جزیره قرار داشته است.

• جزیره جدّه

جزیره جدّه بین دو جزیره ام نسان و ام الصبان، قرار گرفته است، این جزیره از ام الصبان بزرگتر و از جزیره ام نسان کوچکتر است. حکومت بحرین از این جزیره برای نگاهداری زندانیان طویل المدت استفاده می کند.

• جزیره ام السعبان

جزیره ام السعبان یا ام الصبان در شمال غربی در امتداد جزیره بحرین واقع شده است. این جزیره از طرف پدر بزرگ حاکم کنونی یعنی از طرف شیخ حمد به تورنبورگ که در ایام نایب رئیس شرکت نفت بحرین بود.

بخشیده شده و او در انجا برای خود یک ویلای زمستانی ساخته و جزیره را آباد کرد، ولی پس از مدتی آن را به شیخ اهداء نمود و به همین جهت این جزیره را جزیره تورنبورگ نیز می گویند.

• جزیره هورا(حورا)

مجمع الجزایر بحرین چون با هیچ کشور دیگری مرز خاکی ندارد، معمولاً از منازعات مرزی باید در امان باشد اما با عربستان سعودی و بخصوص قطر، در پاره ای موارد اختلافاتی پیدا کرده است که معروفترین آنها موضوع جزیره هورا می باشد. این جزیره در فاصله دور از کرانه شمال غربی قطر گرفته و قطر آن را از آن خود می دانست، ولی در سال ۱۹۳۸ م. با دخالت مقامات انگلیسی قضیه به نفع بحرین خاتمه یافت و در حال حاضر حکومت بحرین یک مرکز کوچک پلیس و یا پادگان کوچک در آن مستقر کرده است ولی قطر کماکان بر آن ادعا داشته و آن را از خود می داند. جزایر حورا، از یک جزیره بزرگ و سه جزیره کوچک به مساحت ۱۹/۲۹ مایل مربع است سطح جزیره از سنگ های مرجانی پوشیده شده است و مالکیت این جزایر از دیر باز طی سال ۱۹۳۹ م. مورد اختلاف دو کشور بحرین و قطر بوده که فاصله این جزایر از آبهای بحرین، حدود ۱۸ مایل و از آبهای قطر، فقط یک مایل می باشد. به نظر کارشناسان نفتی در این جزایر منابع نفت موجود است که نوع آن جزء مرغوبترین نفت جهان محسوب می گردد عربستان سعودی همواره تلاش کرده با میانجیگری بین دو کشور از تنش موجود بر سر این جزایر بکاهد.

ملاحظات سیاسی

حکومت این کشور پادشاهی (امیرنشین یا شیخ نشین) بوده و امیرفعلی شیخ عیسی بن سلمان آل خلیفه و نخست وزیر خلیفه بن سلمان آل خلیفه می باشد که زیر نظر شورای شهرداری (نسبتاً انتخابی) اداره میشوند. در بحرین هیچ نوع حزب و گروه سیاسی فعالیت ندارد. این کشور در سال ۱۹۷۱ مستقل گردیده و روز ملی آن برابر با ۱۶ دسامبر است.

در سال ۱۹۷۱ به عضویت سازمان ملل درآمد و علاوه بر آن در سازمانهای کنفرانس اسلامی، اتحادیه عرب، اوپک، آوپک، فائو، گات، بانک جهانی، ایکائو، ایفک، ایمف، اوپا، یونسکو، یوپو، و هو، اکوا، کشورهای غیرمتعهد و شورای خلیج فارس نیز عضویت دارد. مجمع الجزایر بحرین در طول تاریخ گذشته خود جزئی از کشور ایران محسوب می گردید و این مناسبت همواره با سرزمین ما در ارتباط بود و غالباً حکام این جزایر از طرف دولت ایران تعیین و به محل گسیل می شدند و حتی بعضی از پادشاهان ایرانی برای آموزش مملکت داری ولیعهد خود را به این جزایر اعزام می داشتند. پس از فتح بابل به دست کورش (۵۳۹ پیش از میلاد) بحرین نیز که تحت تسلط بابل بود، در حیطه تصرف پارس درآمد و چون استفاده از بازرگانی دریایی برای ایران ضرورت داشت، جزایر بحرین پایگاه دریایی مهم ایران می شود. به سبب مستمر ایرانیان بر جزایر بحرین، نام بیشتر آبادی های بحرین پارسی است. طبق برخی مأخذ، این ناحیه (بحرین) در دوره اشکانی جزء قلمرو ایران بوده و در دوره ساسانیان از زمان اردشیر اول به بعد نیز قطعاً جزئی از امپراطوری ایران را تشکیل می داده است. در زمان پادشاهی اردشیر ساسانی، ولیعهد و جانشین

پادشاه، مأمور حکومت در بحرین شد. همچنین شاهپور اول، پسر و ولیعهد خود را به عنوان حاکم بحرین اعزام داشت و این نشانه اهمیتی بود که پادشاهان همواره نسبت به جزایر بحرین قایل بودند. در قرن ششم میلادی، به هنگام پادشاهی انوشیروان که نیروی دریایی ایرانی از دریای سرخ تا سیلان را زیر سلطه داشت، بحرین از پایگاه‌های دریایی و از ساتراپ‌های مهم شاهنشاهی ساسانی بشمار می‌رفت و در این زمان مرکز اسپهبد مستقر در بحرین شهر «دارین» بود. بحرین پیوسته جزء ایران بود تا این که در سال هشتم هجری به دعوت پیامبر اسلام لیبیک گفت و حاکم و مردمانش مسلمان شدند و سرزمین آنان جزیری از قلمرو دولت اسلام محسوب گردید. در بحرین خوارج نیز ظهور کردند، بطوری که در سال ۷۲ ه. ق «ابوفدیک خارجی» علیه امویان قیام کرد و بر بحرین چیره شد ولی یک سال بعد، از امویان شکست خورد. در سال ۱۰۵ ه. ق «مسعود عبدی (مسعود بن ابی زینب)، حاکم اموی بحرین را اخراج کرد و مدت ۲۰ سال بر بحرین حکومت کرد ولی عاقبت در سال ۱۲۴ ه. ق مغلوب سفیان ابن عمر» شد. پس از چندی سلیمان بن حکیم عبدی بر بحرین دست یافت. در سال ۱۵۱ ه. ق «عقبه بن سلیم» از طرف «منصور عباس» خلیفه به بحرین رفت و سلیمان بن حکیم عبدی حاکم آن دیار را کشت و خود بر بحرین تسلط یافت. «علی» پسر محمد، معروف به صاحب الزنج، آقا، رهبر و صاحب زنگی‌ها و برده‌ها که گویا از مردم طالقان (و یا ری) بوده، در قرن سوم هجری مدت ۱۵ سال با قوای خلیفه جنگید و از نفوذ و قدرت اعراب در خلیج فارس بشدت کاست. «آغاز قرن چهارم هجری (دهم میلادی)، شورش بزرگی در نزدیکی بغداد برپا گردید و گروهی به نام «قرمطیان» به رهبری «عبیدحمدان قرمطی» شهر «انبار» را - که در کنار فرات و مقابل بغداد بود - ویران کرد و سپس بحرین و قطیف را

در ساحل غربی خلیج فارس به تصرف خود در آورد و لشکریان خلیفه را درهم شکست، قمرطیان تا عمان نیز پیش رفتند و به این ترتیب سرتاسر خلیج فارس را زیر سلطه و فرمان خود گرفتند. از قرن یازدهم تا اوایل قرن شانزدهم میلادی اهالی بحرین رؤسای مستقلی از بین خودشان داشتند. در زمان آلبر کوک "جزیره بحرین بدست پرتغالی‌ها افتاد و به همین حال باقی ماند تا در سنه ۱۶۲۲ م. که ایرانی‌ها پرتغالی‌ها را از آنجا بیرون کردند. چند سال بعد پرتغالی‌ها مجدداً قوایی به بحرین اعزام داشته و بر آنجا استیلا یافتند. در اواخر قرن ۱۷ م. پس از ضعف پرتغالی‌ها، اهالی مسقط بندر دریایی نیرومندی برای خود تشکیل دادند و شروع به دست‌اندازی به کشتی‌ها کردند و بیش از همه مزاحم بازرگانان، مسافران و زوار ایرانی شدند. قدرت دزدان دریایی مسقطی به حدی رسید که در مدتی کوتاه جزیره بحرین را نیز تصرف و دولت ایران را خارج کردند. در سال ۱۱۹۷ هجری قمری کریم خان زند در گذشت و اوضاع ایران دچار آشفتگی شد و این فرصتی استثنایی برای آل خلیفه شد. آنان ابتدا در «نجد»، واقع در شبه جزیره عربستان سکونت داشتند و بعدها به سواحل خلیج فارس کوچ کرده، در «زیاره» نزدیک بحرین جای گرفتند و در کمین دستیابی بر بحرین نشستند. با آشفته شدن اوضاع ایران، آل خلیفه از موقعیت بهره‌جسته و به بحرین حمله برد و مقاومت مردم را با قتل و غارت درهم شکست، اموال مردم را به زور از آنها گرفتند و مزارع و باغات را از صاحبان ایشان غضب کردند و آنها را بیرون راندند و علمای بسیاری چون علامه شیخ "حسین آل عصفور"، "شیخ عبدالله عرب" و "شیخ جمال عصفور" را ترور کردند و مساجد و حسینیه‌ها را مورد هتک حرمت قرار دادند و به این ترتیب پایه‌های حکومت خود را با خون‌ریزی و غارت بنیان نهادند. با تسلط آغامحمدخان قاجار بر ایران، بار دیگر بحرین به

تابعیت و حکومت ایران درآمد و از طرف دربار ایران " شیخ نصرخان " که از رؤسای عشایر طرفدار ایران بود، به عنوان حاکم آنجا برگزیده شد. آل خلیفه در ابتدا شیخ نصرخان را از بستگان خود قلمداد و خود را به او نزدیک می کرد تا این که حکومت را از چنگش درآورد. در سال ۱۲۱۵ ه. ش حاکم مسقط به بحرین حمله کرد و به نام دولت ایران آن را تصرف نمود ولی مجدداً آل خلیفه در سال ۱۲۱۷ ه. ش با حمایت وهابی های نجد که تازه به میدان آمده بودند بر بحرین دست یافتند. در زمستان سال ۱۲۲۱ ه. ش یعنی در همان ادوراری که ترک های عثمانی تظاهر به تملک خرمشهر می کردند، چنین اشتها پیدا کرد که « باب عالی » مصمم است بحرین را ضمیمه قلمرو عثمانی گرداند. مقارن با همین احوال در قطیف که پایگاه عمده قوای ترک بود. به صراحت اعلام گردید که دیر یا زود مالکیت بحرین و هم چنین عمان متصالحه به امپراطوری عثمانی برمی گردد. در اواسط قرن هجدهم تحولات جدیدی در منطقه روی داد که مسیر تاریخ را دگرگون ساخت، انگلستان که توانسته بود سلطه خود را بر هندوستان و دیگر مناطق آسیا و آفریقا مستحکم نماید، شروع به مداخله و زورآزمایی در خلیج فارس نمود. در سال ۱۸۲۰ میلادی، حاکم وقت بحرین پیمانی را با انگلستان به امضاء رسانید که طی آن بسیاری از امور داخلی بحرین از جمله این امور بود. پیمان های متعدد دیگری بین این دو کشور منعقد شد و « در اوایل قرن بیستم، کوشش هایی تازه از طرف بریتانیا جهت تصاحب بحرین بروز نمود، که عاقبت منجر به انعقاد قراردادی در سال ۱۹۰۷ م. گردید که طبق آن بحرین بطور کلی در اختیار بریتانیا قرار گرفت و در نهایت در سال ۱۹۱۴ م. که آغاز جنگ جهانی اول بود، کشور بحرین زیر سلطه مطلق انگلیسی ها درآمد و در سال ۱۹۱۶ م. بطور رسمی تحت الحمایه انگلیس اعلام گردید. دولت بحرین در این دوره فقط

تشریفاتی بود و دولتمردان آن فاقد هرگونه اعمال حاکمیت داخلی و خارجی بودند. ایران در سال ۱۹۲۷ م. دعاوی خود را تجدید نمود و چند بار به جامعه ملل شکایت برد. به هنگام اعلام تصمیم بریتانیا دایر بر خروج از خلیج فارس و ایجاد فدراسیونی از امارات خلیج فارس با شرکت بحرین مشکل آشکارتر شد و با بن بست برخورد کرد. در فروردین ماه سال ۱۳۴۸ ش.ه به درخواست ایران و بریتانیا، “گنجیاردی” - نماینده ویژه اوتانت دبیرکل سازمان ملل متحد- در رأس یک هیأت پنج نفری برای سنجش آراء و تمایل مردم بحرین جهت تعیین سرنوشت این مجمع‌الجزایر وارد منامه پایتخت بحرین گردید. بر اساس گزارش گنجیاردی مبنی بر تمایل مردم بحرین به استقلال، با تصویب شورای امنیت سازمان ملل متحد و در نهایت با تصویب مجلسین ایران استقلال این کشور صورت رسمی و قانونی یافت. انگلستان در سال ۱۹۱۳ استقلال بحرین را به رسمیت شناخت ولی این جزیره تا سال ۱۹۷۱ تحت سلطه انگلیس باقی ماند. در آن زمان بحرین به یک دولت کاملاً مستقل به سلطنت امیر عیسی بن مسلمان الخلیفه تبدیل شده بود این امیر از سال ۱۹۶۱ پادشاهی بحرین را به عهده گرفته بود. در سال ۱۹۹۹ پس از مرگ او پسرش شیخ حامد بن عیسی الخلیفه برجای او نشست. هر پادشاه یک کابینه از وزیران دارد که در کارها به او یاری می دهند. اکثریت متصدیان مشاغل کلیدی اعضای خانواده الخلیفه هستند. مجلس بحرین بر اساس قوانین اسلامی به وضع قوانین کشوری می پردازد. بر طبق قوانین مردم می توانند با پادشاه ملاقات کنند ولی در عمل چیزی جز تبریک و تشکر بین آنها رد و بدل نمی شود. دولت مشروطه ای در سال ۱۹۷۳ برای تشکیل یک دولت با چند قوه مقننه تشکیل شد که در سال ۱۹۷۵ از هم پاشید. مجلس شورا که در سال ۱۹۹۲ تاسیس شد. ۳۰ نفر عضو دارد که می توانند

اعضای کابینه را استیضاح کنند و همچنین طرح هایی را به مجلس ارائه کنند ولی دارای هیچ گونه قدرتی در زمینه قانون گذاری نیستند. هیچ حزب سیاسی در طول تاریخ بحرین فعالیت نداشته و انتخاباتی اقتصاد در بحرین برگزار نمی شود. در دسامبر ۱۹۹۴ یک موج طرفدار مذهب شیعه در این کشور گسترش پیدا کرد که موفقیت‌هایی هم پیدا کردند ولی مسئولیت های کلیدی هنوز در دست اعضای خانواده سلطنتی بود. کابینه جدید که هفت نفر اعضای آن همان افراد خانواده سلطنتی بودند شکل گرفت. در این کابینه ۵ نماینده شیعه و ۶ نماینده سنی هم حاضر بودند ولی از فشار مردم برای ایجاد یک دولت دموکراتیک کاسته نشد. امیر جدید در سال ۱۹۹۹ دو ماه بعد از مرگ پدرش کابینه جدیدی تشکیل داد ولی در دوران سلطنتش موفق شد تغییرات زیادی ایجاد کند. بحرین و قطر همواره بر سر جزیره «هوار» اختلاف داشته اند البته مرادوات دو کشور در سال ۱۹۹۷ نشان دهنده بهبود روابط بودند ولی این اختلاف هنوز وجود دارد.

قانون اساسی

به دنبال بیرون رفتن نیروهای انگلیسی و استقلال ظاهری بحرین، مردم خواستار تغییراتی در روش سیاسی - حقوقی کشور شدند در نتیجه برای نخستین بار و در سال ۱۹۷۲ م. بنا بر ضرورت، جهت تدوین قانون اساسی بحرین، کمیته‌ای متشکل از چهار تن از وزرای کابینه با مشارکت یک کارشناس حقوقی پارلمان کویت طی فرمانی از سوی امیر بحرین تشکیل و ماموریت یافت تا پیش‌نویس قانون اساسی را تهیه و جهت بررسی و تصویب در اختیار مجلس قانونگذاری (مؤسسان) قرار دهد. در ژوئن ۱۹۷۳ م. (خرداد ۱۳۵۲) قانون اساسی بحرین در

۱۰۸ ماده به تصویب رسید و در آن به تساوی حقوق مردم در آزادی بیان، مطبوعات و عقیده و همچنین تشکیل مجلس ملی از نمایندگان مردم و امیر تصریح شد. قانون اساسی بحرین از پنج باب اصلی و چهار فصل و ۱۰۸ ماده تشکیل شده است، که بابهای آن به شرح ذیل است؛

- باب اول؛ دولت و نظام حکومت.
- باب دوم؛ پایه‌های اصلی جامعه (خانواده)، بیمه اجتماعی و پژوهش‌های علمی.
- باب سوم؛ مسائل حقوقی و وظایف عمومی (احوال شخصیه، قوانین ارتش، مطبوعات، آزادی برگزاری مراسم مذهبی).
- باب چهارم؛ تفکیک قوا بر اساس مقننه، مجریه و قضائیه و با حفظ اصل همکاری بین آنها در چهارچوب قانون اساسی.
- باب پنجم؛ احکام عمومی.

قوه مجریه

قوه مجریه مرکب از شخص امیر و هیأت دولت می‌باشد.

اختیارات امیر بحرین

طبق بند (ب) ماده یک قانون اساسی، حاکم و رئیس کشور بحرین، “شیخ عیسی بن سلمان آل خلیفه” است که حکومت در خانواده وی موروثی است و فرزند بزرگ امیر به عنوان جانشین وی تعیین می‌شود. حکومت بحرین، بخصوص از زمان حاکمیت قبیله آل خلیفه، بصورت حکومت مطلقه استبدادی اداره می‌شود و شیخ

بحرین، حاکم مطلق العنان این سرزمین محسوب و اوامر وی چه مجلس شورای ملی دایر و یا تعطیل باشد، در حکم قانون بوده و برای همگان لازم الاجرا است. ابتدا انتخاب حاکم بحرین در شورای خانواده حاکم، بدون در نظر گرفتن حکومت ارثی و فرزند ارشد تعیین می شد و شخص منتخب شورا، به عنوان حاکم، اختیار اداره کشور را دارا بود ولی از زمان شیخ عیسی بن علی آل خلیفه، این ترتیب بهم خورد و او ضمن هماهنگی با انگلیسی ها انتخاب حاکم بحرین را بر اساس وراثت یعنی زمامداری فرزند ارشد قرار داد و این موضوع مورد تایید حکومت بریتانیا در هند (در سال ۱۸۹۸ میلادی) قرار گرفت و از آن زمان تاکنون بعد از پدر، در بحرین پسر به حکومت می رسد. شیخ بحرین به عنوان امیر و حاکم، بالاترین مرجع قانونی و تصمیم گیری در بحرین است و اوست که نخست وزیر و حتی اعضاء کابینه را تعیین می کند و لوایح دولت را به تصویب نهایی می رساند. امیر بحرین حق نصب و یا عزل و برکناری هر مقام مملکتی را در بحرین دارا می باشد و در مقابل هیچ دستگاه و مقامی هم مسئول و پاسخگو نمی باشد حتی طبق ماده ۶۵ قانون اساسی می تواند مجلس را منحل کند.

شورای وزیران

از سال ۱۹۵۶ م. بعد از شیخ و حاکم بحرین، شورای اداری به عنوان دستگاه اجرایی عهده دار انجام امور بوده و تا سال ۱۹۷۱ م. این مسئولیت را بر دوش می کشید (و شیخ خلیفه بن سلمان آل خلیفه رئیس شورای اداری بود)، تا اینکه در این سال شورای اداری به "شورای وزیران" تغییر نام یافت و رئیس شورا به عنوان نخست وزیر تعیین گردید. امیر بحرین که در پس مرگ پدرش در مارس ۱۹۹۸ م. زمام امور را بدست گرفت، قول داد که تغییرات سیاسی در کشور ایجاد کند، که ترمیم کابینه در حقیقت تحقق وعده امیر

بحرین به مردم این کشور بود. البته یکبار کابینه بحرین در زمان پدرش یعنی در ۲۵ ژوئن ۱۹۹۵ م. ترمیم شد و طی آن پنج وزیر از کابینه بیرون رفتند و شش وزیر جدید وارد کابینه شدند. گفتنی است که شیخ خلیفه بن سلطان آل خلیفه - نخست‌وزیر- از سال ۱۹۷۱ م. تا کنون ریاست هیأت دولت بحرین را به عهده دارد. پستهای کلیدی شورای وزیران در اختیار خاندان آل خلیفه است؛ امیر کشور، "عیسی" و ولیعهد کشور، "حمد" (پسرش) و نخست‌وزیر، "خلیفه" (برادر امیر) می‌باشد، همچنین در مهمترین وزارتخانه‌ها مانند؛ وزارت دفاع، وزارت کشور، وزارت امور خارجه و غیره افراد خانواده امیر شاغل هستند. از نظر مذهبی نیز، برای اکثر وزارتخانه‌ها، افرادی سنی مذهب انتخاب شده‌اند و از مجموع هفده وزارتخانه فقط پنج وزارتخانه؛ راه و ترابری، بهداشت و درمان، کشاورزی، نیرو و برق و اقتصاد و بازرگانی در اختیار شیعیان می‌باشد. وزیر تبلیغات نیز فردی، "ماسونی" از قبیله "الهوله" - ایرانی الاصل می‌باشد. سازمان امنیت این کشور شکل یافته از مجموعه فرماندهان و صاحب نفوذان انگلیسی و پاکستانی که با عنوان «لهوله» معروف است که با نیرویی بالغ بر بیست هزار نفر در وزارتخانه‌های دفاع و کشور در زمینه‌هایی چون تحقیق، بررسی، تجسس و امنیت به فعالیت می‌پردازد.

قوه مقننه

روز ۱۶ دسامبر سال ۱۹۷۳ م. آغاز تجربه انتخاباتی در بحرین بشمار می‌آید. در این سال، مجلس شورای ملی با حضور ۳۰ نماینده اولین جلسات خود را پس از پایان کار مجلس مؤسسان، منعقد ساخت. ولی این تجربه بیشتر از دو سال پایدار نماند، زیرا بسیاری از مصوبات مجلس بحرین در زمینه‌های اجرایی، با خواست انگلیسی‌ها

هماهنگی نداشت و از طرفی نیز نیروهای امنیتی و پلیس بحرین توسط انگلیسی‌ها فرماندهی می‌شدند، بنابراین این اینگونه مصوبات توسط نیروهای امنیتی از درجه اعتبار ساقط اعلام می‌شد. به همین خاطر و نیز بر اثر اختلافات شدید در مجلس، شیخ عیسی بن سلمان - حاکم بحرین - آن را در سال ۱۹۷۵ م. منحل ساخت. بحرین در تاریخ خود تنها یک بار - در سال ۱۹۷۳ م. - شاهد انجام انتخابات عمومی بر پایه قانون اساسی اخیر بوده است. افراد بالای ۲۱ سال در این کشور حق رأی دارند. پس از انحلال مجلس ملی در سال ۱۹۷۵ م. (۱۳۵۴ هجری شمسی) امیر بحرین قول داد که به منظور امکان دادن به انتخاب نمایندگان بیشتر (و در واقع غیر رادیکالتر) در قانون انتخابات تجدید نظر خواهد شد. علی‌رغم کوشش‌های صوری اصلاحی، قدرت کماکان در قبضه خاندان حاکم آل خلیفه است، و با این حال، در سالهای اخیر نه اقتدار مطلقه آنها و نه ثبات دولتشان به طور جدی مورد معارضه و تهدید قرار گرفته است.

قوه قضائیه

پس از برچیده شده رویه‌های حقوقی و قضایی انگلیسی در سال ۱۹۷۱ م. تلاش زیادی برای ایجاد و استقرار نظم حقوقی متناسب با نیازها و مقتضیات جامعه بحرین به عمل آمده است. در حال حاضر نظام حقوقی و قانونی بحرین نظراً بر شریعت اسلام مبتنی است ولی عملاً از تأثیرات سنتها، رویه‌ها و منابع حقوقی انگلیس بر کنار نمانده است. امیر بحرین و وزارت دادگستری عالیترین مراجع در نظام قضایی این کشور را تشکیل می‌دهند. محاکم شرع محلی، تصدی امر قضا در سطوح پایین را بر عهده دارند. محاکم شرع مبتنی بر فقه شیعی از محاکم شرع مبتنی بر فقه سنی متمایزند. در احوال شخصیه مانند ازدواج، طلاق، ارث و ... شیعیان تابع فقه شیعه و اهل سنت

تابع فقه خودشان هستند. قانون اساسی تساوی افراد در برابر قانون را تضمین کرده است. عده‌ای از قضاوت و کلا و حقوقدانان این کشور از اعراب غیر بحرینی‌اند. تمام ساکنین بحرین، از هر ملیتی که باشند، به طور یکسان در برابر قانون این کشور مسئولند.

اصلاحات سیاسی

اصلاحات سیاسی یکی دیگر از ویژگیهای منحصر به فرد بحرین اصلاحات دموکراتیکی است که در سالهای اخیر در این کشور اتفاق افتاده که همزیستی مسالمت‌آمیزی از اسلام و دموکراسی را به منصفه ظهور رسانده است. امیر بحرین سه سال پیش که با درگذشت پدرش شیخ عیسی بن سلمان جانشین وی شد، اصلاحات برای تغییر نظام سیاسی بحرین را آغاز کرد که به معجزه بیشتر شبیه است. او یک سوم زندانیان سیاسی را آزاد کرد و اجازه داد تبعیدشدگان بحرینی که اغلب آنها در شهر قم و لندن اقامت داشتند به کشور بازگردند. امیر بحرین سپس با تغییر در ترکیب مجلس مشورتی از این کشور، چندین زن را به عضویت آن منصوب کرد و با تشکیل کمیته ۴۶ نفره راه را برای تدوین منشور ملی اصلاحات هموار نمود. دکتر مجید العلوی از جمله مخالفان سیاسی است که پس از آغاز اصلاحات به کشور بازگشته می‌گوید: من دو سال در تبعید زندگی کرده‌ام. من کشور خود را ترک کردم. زیرا در اینجا از آزادی سیاسی خبری نبود. زیرا پارلمان منتخب بحرین اجازه تشکیل جلسات خود را نمی‌یافت و به خاطر اینکه حقوق بشر در بحرین رعایت نمی‌شد. به هر حال اکنون یک بار دیگر این کارشناس علوم سیاسی به میهن خود بازگشته است. امروز این فضای باز سیاسی به حوزه‌های اجتماعی هم سرایت کرده به طوری که بسیاری از شهروندان عربستان سعودی ترجیح می‌دهند اوقات فراغت خود را در منامه بگذرانند و خارج از قوانین سختگیرانه

عربستان سعودی اندکی از آزادیهای اجتماعی موجود در منامه بهره‌مند شوند. امیر سابق بحرین به رغم اینکه ۶۰ درصد جامعه بحرین را شیعیان تشکیل می‌دهند، محدودیتهای اقتصادی، سیاسی فراوانی را به آنها تحمیل کرده بودند، به طوری که به ایجاد تعارضهای فراوانی در کشور انجامید. به نظر می‌رسد که سیر دموکراسی در بحرین تغییراتی ساختاری در وضعیت شیعیان به وجود آورده به طوری که شاید در سالهای آینده، نتیجه این تحولات را در سراسر منطقه خاورمیانه شاهد باشیم. از دیگر ویژگیهای مهم اصلاحات در بحرین حضور و نقش گسترده زنان در حوزه‌های تصمیم‌گیری و شغلها و پستهای مهم کلیدی است که پیش از آن در انحصار مردان بود. همچنین گسترش و توسعه انجمنهای زنان حکایت از تقویت نهادهای مدنی در این کشور کوچک خلیج فارس دارد. در آبان ماه امسال بحرینی‌ها پس از سی سال به پای صندوقهای رأی رفتند تا نمایندگان پارلمان را انتخاب کنند. به نوشته روزنامه نیویورک تایمز اگر چه نیمی از رأی‌دهندگان از خانه بیرون نیامدند، ولی دولت این رأی‌گیری را موفقیت‌آمیز خواند و آن را نشانه حمایت از تلاشهای دولت سلطنتی برای استقرار مردم‌سالاری در بحرین قلمداد کرد. برگزارکنندگان انتخابات میزان حضور مردم پای صندوقهای رأی را ۵۲ درصد اعلام کردند. رهاورد سیاستهای جدید امیر بحرین ثبات و امنیت بی‌سابقه‌ای که به مردم این کشور کوچک اجازه می‌دهد آن را تجربه کنند. مجید العلوی می‌گوید: ما می‌خواهیم به همه نشان دهیم که دموکراسی به ثبات و امنیت داخلی منجر می‌شود و هیچ گزینه دیگری غیر از آن وجود ندارد. مسأله دیگر این است که دموکراسی و حقوق بشر هیچ مغایرتی با اسلام ندارد.

ملاحظات اقتصادی

از جمله مهمترین بنادر بحرین میتوان از بنادر ستره و محرق که هر دو در ساحل خلیج فارس واقع شده اند، نام برد. مهمترین صنایع کشور عبارتند از: پالایش نفت، مواد غذایی، لنج سازی و آلومینیوم. خرما، سبزیجات، انگور، انجیر و برنج نیز مهمترین محصولات کشاورزی آن کشور را تشکیل میدهد و سرانه زمین مزروعی برای هر نفر، بالغ بر ۰/۰۲ هکتار میباشد. تولید سالانه نیروی الکتریسته نیز معادل ۴۰۰ میلیون کیلووات ساعت است. از مهمترین منابع طبیعی بحرین، نفت و گاز طبیعی است که میزان ذخیره زیرزمینی نفت آن بالغ بر ۲۷۰ میلیون بشکه (۱۹۷۸) میباشد. نیروی کار کشور بالغ بر ۱۱۰,۰۰۰ نفر است که ۹۰٪ آن در صنایع (عمدتاً نفتی) و ۵٪ در بخش کشاورزی مشغول کار هستند. واحد پول بحرین دینار بحرین (BD) معادل ۱۰۰ فلس است که هر ۰/۳۸ واحد آن برابر با یک دلار آمریکا است. تولید ناخالص ملی بحرین در سال ۱۹۷۸ حدود ۱/۷ میلیارد دلار (درآمد سرانه ۴۷۴۴ دلار) بوده که اکثر آن از فروش نفت بدست میآید. هزینه های آموزش و پرورش ۴/۶٪ تولید ناخالص ملی، و نرخ سالانه رشد تولید ناخالص ملی حدود ۰/۲٪ است. درآمد بودجه ملی در سال ۱۹۷۸ معادل ۶۰۰ میلیون دلار و هزینه های آن بالغ بر ۷۳۶ میلیون دلار بوده است. از جمله مهمترین محصولات وارداتی بحرین باارزشی معادل ۱/۸ میلیارد دلار میتوان از مواد شیمیایی، ماشین آلات، مواد غذایی و اتومبیل نام برد که عمدتاً از کشورهای انگلستان، آمریکا و ژاپن وارد میشود. میزان صادرات این کشور نیز بر ۱/۹ میلیارد دلار بالغ می گردد. از جمله مهمترین محصولات صادراتی بحرین میتوان از نفت خام و نفت تصفیه شده، آلومینیوم، مروارید و ماهی نام برد که عمدتاً به کشورهای امارات متحده عربی (۴۲٪)، ژاپن (۲۸٪) و عربستان (۵٪) صادر میگردد. قایق سازی

ساخت، ماهیگیری، صنایع بافتنی و... مهمترین صنایع کشور به شمار می آیند، از این روی بحرین یکی از کشورهای مهم منطقه است، این کشور مدت ها یکی از مراکز تجاری مهم منطقه به شمار می رفت. بحرین از نظر اقتصادی به عربستان سعودی وابستگی زیادی دارد این دو کشور از سال ۱۹۸۶ از طریق راه آبی با هم در ارتباط هستند. کشور بحرین بدلیل نداشتن منابع آب قابل شرب و کمبود زمین های حاصلخیز از نظر صنایع غذایی به واردات خود وابسته است. پیشرفت های پس از سال های دهه ۱۹۷۰ همگی بر پایه سرمایه های نفتی غنی این کشور بوده اند. یکی از بزرگترین تصفیه خانه های نفت جهان در بحرین واقع است و صنایع نفتی بیشترین درآمد حاصل از صادرات این کشور را بدست می دهند. این کشور بعلاوه به یکی از مهمترین مراکز مخابراتی، ارتباطی و بانکی منطقه تبدیل شده است. حمله عراق به کویت و در پی آن جنگ ایران و عراق در دهه ۱۹۸۰ و بحران خلیج فارس روی سیستم بانکی و اقتصادی این کشور تاثیر زیادی گذاشت. صنایع غیر نفتی این کشور شامل ذوب آلومینیوم، کشتی سازی، آهن و صنایع شیمیایی است. روند رو به افزایش بی کاری خصوصاً در بین جوانان از مشکلات مهم این کشور به شمار می رود.

سیستم اقتصادی

آب و هوای منطقه، محاصره جزایر در آب های خلیج فارس و وابستگی مردم به دریا، محدود به داد و ستد، زراعت و پرورش درختان گرمسیری (شامل نخل خرما و انواع مرکبات)، دامداری و تربیت پرندگان، صید آبزیان (ماهی، میگو، لاک پشت و غیره)، صید و فروش انواع مروارید، صدور پوسته آبزیان (صدف مروارید، جلد لاک پشت)، پارچه بافی، ساختن ظروف سفالی - کوزه قلیان و غیره)، ساختن و فروش قایق های صیادی و مسافری

بوده است. از نظر اقتصادی بحرین دارای سیستم اقتصادی تک محصولی بوده و مبتنی بر صادرات فرآورده های نفتی می باشد. در بحرین صنایع پالایشگاهی، کارخانه ذوب آلومینیوم و تعمیر کشتی نیز وجود دارد. مهمترین کالاهای صادراتی بحرین نفت، آلومینوم، مروارید ماهی است و مهمترین کالاهای وارداتی عبارت است از مواد غذایی، مواد شیمیایی، ماشین آلات، اتومبیل و نفت خام، کشورهای طرف تجارت بحرین، عربستان سعودی، انگلستان، ژاپن، آمریکا و ایتالیا است. بحرین دارای اقتصادی در حال توسعه می باشد و اقتصاد آن بر مبنای فعالیت بخش خصوصی قرار دارد. معهداً سرعت رشد تولید ناخالص ملی کمتر از سرعت رشد جمعیت این کشور می باشد و تولید ناخالص ملی اساساً از نفت خام، گاز طبیعی و خدمات مربوط به تصفیه نفت، مصنوعات، بانکداری و خدمات مالی حاصل می گردد.

خط مشی اقتصادی

دولت بحرین تعهد نموده است تا پایان سال ۱۹۹۹ م. سالانه ۳۸۰ میلیون دینار بحرین را جهت اجرای طرح های زیر بنایی صرف نماید تا بدین وسیله اقتصاد کشور فعال گردد. دولت بحرین به عنوان بخشی از طرح خود مبنی بر ایجاد مشاغل برای جوانان بحرینی، بخصوص اکثریت مسلمان و شیعه که دچار احساس سرخوردگی و یأس شده اند قراردادهایی جهت ساختن خانه و آپارتمان منعقد نموده است که قرار است این خانه ها در آغاز سال آینده به مستأجرین واگذار گردد. هدف کلی این است که برای حدود ۵۵۰۰ نفر مسکن تهیه شود، علیرغم مسئله تبعیض، تعهد دولت مبنی بر پرداخت هزینه ها مؤید این تصور است که بخش خصوصی از سرمایه گذاری اکراه دارد، مگر اینکه در این زمینه پیشقدم شود. در سابق این جریان صورت می گرفت ولی بواسطه مشکلات مالی در

اوایل دهه ۱۹۹۰ م. دولت مجبور شده است تلاش نماید تا بخش خصوصی را هرچه بیشتر در اقتصاد وارد نماید با این حال وقوع ناآرامی ها از سال ۱۹۹۴ م. در این کشور موجب دگرگون شدن این خط مشی گردیده است. جهت حیران هزینه زیاد امور زیر بنایی، دولت بحرین اکنون قصد دارد از میزان کمک هزینه یارانه ها، بکاهد. دولت بحرین هم چنین از شرکت ها می خواهد تا سطح دستمزدها و حقوق ها بالا ببرند و همچنین تلاش می نماید تا ایجاد شغل نماید. شرکت هواپیمایی گلف ایر که دولت بحرین با ولت های ابوظبی، قطر و عمان، دارای ۲۵ درصد از سهام آن است، علیرغم مشکلات مالی اخیر میزان حقوق کارکنان خود را به میزان ۵ درصد بالا برده و بدین ترتیب در این جهت پیشقدم شده است. دولت بحرین اکنون از شرکت های بخش خصوصی می خواهد که همین اقدام را انجام دهند ولی شرکت هایی که هنوز کالاها و خدمات آنان چندان مورد تقاضا نیست در رابطه با این درخواست دولت بشدت مقاومت نشان داده و این درخواست را یک دخالت بی مورد در امور خود می دانند. بعلت جوان بودن جمعیت بحرین (حدود ۶۵ درصد از جمعیت بحرین را افراد کمتر از ۲۰ سال تشکیل می دهند) نسبت وابستگی افراد از نظر مخارج زندگی یکی از بالاترین نسبت ها در جهان است. دولت بحرین به پیروی از دولت امارات متحده عربی تصمیم گرفته است کارگران خارجی را که بعد از اتمام مدت ویزایشان در این کشور مانده اند اخراج نماید. برطبق گزارشات، از تعداد ۲۷۲۰۰۰ نفر نیروی کار که در بحرین وجود داشتند، حدود ۱۶۸۵۰۰ (۶۱ درصد) خارجی بوده اند. دولت بحرین امیدوار است که از طریق سخت گیری در رابطه با این مسئله بسیار حساس خواهد توانست بخش خصوصی را تشویق نماید که بجای خارجیان از نیروهای محلی استفاده نماید.

اصلاحات اقتصادی

وقتی که دیگر هیچ صیادی برای صید مروارید به عمق آب نرفت، بحرینی‌ها فهمیدند که باید به جست و جوی منابع دیگر ثروت بپردازند. هفتاد سال پیش بود که سرمایه‌گذاران خارجی برای استخراج منابع نفتی به بحرین آمدند. اما تمام ارزیابی‌ها نشان داد که نفت این جزایر تا بیست سال دیگر به اتمام می‌رسد. اینها تنها بخشی از دلایل حکومت بحرین در ایجاد زمینه‌های سرزمینی است که تا سه دهه پیش حتی در نگاه ساکنانش هم یک برهوت بود. اکنون فقط در زمینه جذب گردشگری آمارهایش را از ۵۰ هزار نفر به ۲/۵ میلیون نفر در سال رسانده است؛ رقمی که برای کشور کوچک و کم جمعیت بحرین خارق‌العاده است. اگر چه آلومینیوم به عنوان نخستین صنعت بحرین جایگاه مشخصی دارد، اما صاحب‌نظران مالی پس از جنگ خلیج فارس و سرازیر شدن سپرده‌های بانکی و کویت، بحرین را کشور تجارت و بیمه و بانکهای بین‌المللی نامیده‌اند. بحرین این همه رامدیون امنیت خود می‌داند که پیش از آن اصلاح ساختارهای سیاسی از جانب جانشین امیر سابق بحرین، به این کشور کوچک جنوب خلیج فارس ارزانی شده است. تا قبل از کشف نفت در بحرین، مردم از طریق صید مروارید، ماهی و کشاورزی امرار معاش می‌کردند. بخصوص صید مروارید در بین مردم این حیطه بسیار مرسوم و متداول بوده است. اما با ظهور مرواریدهای پرورشی ژاپن در بازارهای جهانی، بازار مروارید بحرین افول کرد. در حال حاضر هیچ کشتی‌ای برای صید مروارید وارد خلیج فارس نمی‌شود و تنها افراد معدودی با قایقهای کوچک به این کار مشغولند. در سال ۱۹۳۰ پس از اطمینان از وجود منابع نفتی، استخراج آن با مشارکت کمپانیهای خارجی آغاز شد. در حال حاضر اگرچه بحرین جزو کشورهای اوپک محسوب نمی‌گردد اما از اعضای سازمان کشورهای عربی صادرکننده نفت است. کارشناسان

نفتی پیش‌بینی می‌کنند که ذخایر نفتی این کشور رو به اتمام است و این ذخایر طبق تخمین‌هایی تا سال ۲۰۲۴ دوام نخواهد آورد. از این رو دولت بحرین با درک این موضوع و نیاز به مطرح کردن اقتصاد کشور در بازارهای جهانی، به سرمایه‌گذاری در حوزه‌های دیگر روی آورده است.

آلومینیوم: یکی از صنایعی که زمینه‌های رشد بسیاری در بحرین داشته، توسعه سرمایه‌گذاری در صنعت آلومینیوم است. کارشناسان اقتصادی صنعت آلومینیوم را نخستین صنعت اصلی می‌دانند که در بحرین شکل گرفته است. اما برای آنکه سرمایه‌گذاری در این بخش توسط خارجیها گسترش یابد، دولت با معافیت مالیاتی زمینه‌های توسعه و گسترش آن را فراهم آورده است. کمپانی آلبا (ALBA) در سال ۱۹۶۸ با سرمایه‌ای معادل ۶۰ میلیون پوند و با ظرفیت ۱۲۰۰۰۰ تن در منامه تأسیس شد. اما این کارخانه از سال ۱۹۷۲ تولیدات خود را آغاز کرده است. اکنون از سهام کارخانه آلبا ۷۷ درصد متعلق به دولت بحرین، ۲۰ درصد عربستان سعودی و ۳ درصد متعلق به شرکت برتون آلمان است. دولت بحرین در سالهای اخیر توجه بیشتری به رشد این صنعت داشته است. چرا که این صنعت در صورت توفیق می‌تواند جایگزین مناسبی برای درآمدهای نفتی شود و ازسوی دیگر در بهبود وضعیت اشتغال جامعه بحرین تأثیر خواهد داشت. اما در سالهای اخیر مشکلاتی نظیر خرید مواد اولیه از خارج، فرار سودهای حاصله به خارج از کشور توسط سهامداران خارجی و... تأثیر منفی بر کشورهای خریدار این تولیدات گذاشته است.

جهانگردی

به عنوان بخشی از طرح دولت جهت فعال نمودن هر چه بیشتر اقتصاد کشور، مسئولین بخش جهانگردی (توریسم) برنامه جدیدی را بمنظور تشویق خارجیان به دیدار از کشور بحرین آغاز نموده‌اند. از حدود ۲/۶ میلیون

نفر که سال گذشته از بحرین دیدن کردند، ۷۵ درصد از کشورهای عرب و همسایگان بحرین در خلیج فارس، بوده‌اند و اکثر این دیدارکنندگان از کشورهای عربستان سعودی و کویت جهت دیدار به بحرین آمده بودند. اکثر توریست‌هایی که از کشورهای عرب در منطقه خلیج فارس جهت دیدار به بحرین می‌آیند، هدفشان از آمدن به بحرین بهره‌مند شدن از شیوه خوشگذرانی در بحرین است، زیرا در کشور بحرین مشروبات الکلی به سهولت یافت می‌شود. در سال ۱۹۹۳ م.، از صنعت جهانگردی درآمدی حدود ۱۶ میلیون دلار آمریکا عاید کشور بحرین شد. این درآمد بواسطه دیدار تعداد ۴۰۲/۷۶۱/۱ جهانگرد در آن سال عاید این کشور گردید. توریسم امروزه صنعت توریسم در اقتصاد و به رشد کشورها نقش به‌سزایی دارد. شاید کمتر کشوری را بتوان در دنیا سراغ گرفت که به سوی سرمایه‌گذاری و توسعه این صنعت پولساز روی نیاورده باشد. اما به صرف سرمایه‌گذاری مالی نمی‌توان انتظار حضور گردشگران را در هر کشوری داشت. بلکه شاید وجود امنیت اقتصادی و اجتماعی و اصلاحات سیاسی دو پیش‌زمینه اصلی توسعه صنعت گردشگری محسوب شود که مورد توجه مقامات بحرینی بوده است. بحرین از زمانهای قدیم به دلیل موقعیت جغرافیایی که در مرکز خلیج فارس واقع است، یک مرکز بازرگانی محسوب می‌شده است. امروزه نیز دولت بحرین با احداث هتل‌های مدرن، وسایل سرگرمی و تفریحی، نمایشگاه‌های محلی و... زمینه جذب توریست را در بحرین ایجاد کرده است. شمار گردشگران براساس آمارها در کمتر از یک دهه از حدود ۵۰۰ هزار نفر به ۲/۵ میلیون نفر در سال ۱۹۹۴ رسیده که برای کشور کوچک و کم‌جمعیت بحرین آمار خارق‌العاده‌ای به حساب می‌آید. البته بخشی از افزایش حضور مسافر در بحرین، مدیون ایجاد پل ارتباطی بین عربستان و این کشور است که از طریق این پل هزاران نفر با اتومبیل‌های شخصی یا عمومی به بحرین می‌آیند. دولت بحرین در سال‌های اخیر جهت توسعه صنعت گردشگری تعداد زیادی دانشجو را برای تحصیل در رشته مدیریت هتل‌داری به کشورهای

اروپایی اعزام کرده است. همچنین با صدور مجوز احداث هتل‌های زنجیره‌ای به کشورهای دیگر، زمینه‌های تشویق سرمایه‌گذاری در این بخش رافراهم آورده است. بانکداری کارشناسان معتقدند که بحرین کشور شرکتهای تجاری، بیمه و بانکهای بین‌المللی است. شواهد و آمار نشان می‌دهد که بسیاری از سپرده‌های موجود در بانکهای کویت، بعد از جنگ کویت و بحرانهای ناشی از آن به بحرین منتقل شد. بحرین که در قلب خلیج فارس واقع شده با ایجاد امنیت اقتصادی و تسهیلات فراوان به مکانی مناسب برای حفظ منافع مالی دیگر کشورها مبدل شده است. در حال حاضر اکثر بانکهای معتبر خارجی در این کشور شعبه دارند که از جمله اقدامات اصلاحی مقامات بحرین در سالهای اخیر بوده است.

حوزه های مختلف اقتصادی

صنایع

مهمترین صنایع در بحرین، صنعت نفت، آلومینیوم سازی - قوطی سازی - کنسرو سازی و گروهی صنایع کوچک می‌باشد که در ذیل به توضیح برخی از آنها می‌پردازیم:

مرکز تولید آلومینیوم بحرین

کارخانه آلومینیوم بحرین یکی از بزرگترین پروژه‌های صنعتی است که حکومت بحرین از چندی پیش در صدد اجرای آن برآمده، علت روی کار آوردن بحرین را به صنایع می‌توان در موارد زیر جستجو کرد:

- محدود بودن منابع نفتی
- تمام شدن نفت در طی ۲۰ سال آینده

• پیشرفت سریع سایر کشورهای عربی و شیخ نشین ها

مسائل مذکور قسمتی از علل اصلی توجه بحرین به تحصیل درآ،دهای جدید غیر نفتی بود.

طبق برنامه ریزی ظرفیت تولید سالانه آلومینیوم به ۴۶۰ هزار تن می رسد و طی پنج تا هفت سال آینده ارزش

تولید آلومینیوم به یک میلیارد دلار خواهد رسید.

کارخانجات تعمیر کشتی

در بحرین یک مجموعه تعمیرات کشتی به نام «اسری» (۱) فعالیت دارند، که حوض خشک آن کشتی های

با ظرفیت ۵۰۰۰۰۰ تن را می پذیرد و قرار است که یک حوض دیگر برای پذیرش کشتی های تا ۱۵۰۰۰۰ تن نیز

ساخته شود. در حال حاضر بزرگترین رقیب مجتمع تعمیراتی دبی و بحرین، سنگاپور است که هزینه تعمیرات آن

۳۰ درصد کمتر از دو نقطه مذکور می باشد و به همین جهت بیشتر کشتی ها جلب تعمیرگاههای سنگاپور

می شوند.

صنایع کوچک

برخی از صنایع دستی و ساختن قایقهای ماهیگیری و موتور لنجهای تا یکصد تن ظرفیت از قدیم در بحرین

رواج داشته و هم اکنون کم و بیش دیده می شود، ولی در حال حاضر اوضاع صنعتی بحرین صرف نظر از نفت و

فرآورده های مختلف آن، دچار دگرگونی هایی گردیده و علاوه بر صنایع کوچک دستی بومی از قبیل بافندگی، قایق

سازی، کوزه گری و امثال آن، کارخانه هایی از قبیل یخ سازی، تصفیه آب، تهیه اکسیژن و گاز کربنیک، علائم

پلاستیکی و نئون، کاشی سازی، کارخانه ساختن لوله های سیمانی، آسفالت، آهک و غیره در بحرین بوجود آمده

است. یک شرکت انگلیسی به نام توماس روبینسون و پسران موفق گردید که در هفدهم آوریل ۱۹۶۹ م. قراردادی به منظور مطالعه و تهیه نقشه و اجرا و بهره‌برداری کارخانه آردسازی را با حکومت بحرین امضاء کند.

مناطق جدید صنعتی

- منطقه صنعتی بندر سلمان، منطقه صنعتی آزاد است که به صنایع ورق سازی و مونتاژ کولر اختصاص دارد.
- منطقه صنعتی معاصیر، از این منطقه به عنوان انبار ابزارهای صنعتی و مواد ساختمانی و آسفالت استفاده می‌شود.
- منطقه صنعتی شمال پالایشگاه، از این منطقه به عنوان انبار ذخیره مواد مختلف استفاده می‌گردد.
- منطقه صنعتی مراتع در جنوب (آلبا)، صنایع کابل سازی آلومینیومی در این منطقه متمرکز است.
- منطقه کسارات، این منطقه در «الحضیره» نزدیک روستای «عسکر» واقع شده است.
- منطقه ساحلی غرب بازارچه، این منطقه برای کمک به کارگران کشتی سازی سنتی و قایق سازی و لنج سازان اختصاص یافته است.
- منطقه صنعتی در شمال شهر ستره، جدیدترین منطقه صنعتی در بحرین است.
- منطقه جنوبی شهر «الحد»، در نزدیکی منطقه کشتی سازی در «الحوض الجاف» واقع شده است.
- منطقه ابوغزال، در غرب «ام الحصم» واقع شده و به تعمیرگاه‌های مختلف اختصاص یافته.

معادن

مهمترین منابع، نفت، خاک رس و گاز می باشد. منبع اصلی ثروت جزیره بحرین منابع سرشار نفت است که روبروز توسعه پیدا می کند و بیشترین ساکنین کارهای سابق خود را رها کرده و در کارگاهها و پالایشگاه نفت کار می کنند. در مرکز جزیره نزدیک کوه دخان کارمندان و کارگران صنعت نفت، شهر زیبایی با باغهای سبز و خرم بنا نهاده اند که ۳۰ سال پیش صحرای سوزانی بوده است. اولین چاه نفت بحرین در سال ۱۳۱۱ ه.ش در عمق هفتصد متری به نفت رسید و در سال ۱۳۱۳ ه.ش. چهل هزار تن نفت صادر گردید که به تدریج صادرات نفت افزایش یافت تا اینکه صادرات آن در سال، از یک میلیون تن تجاوز نمود. ذخایر نفتی بحرین را در حدود چهل میلیون تن مترمکعب تخمین زنده اند، تا سال ۱۳۳۷ ه.ش بیش از ۱۱۶ حلقه چاه نفت در بحرین حفر شده بود که از ۸۳ چاه، نفت با فشار گاز خارج می شد، پس از جنگ جهانی دوم، پالایشگاه بحرین توسعه یافت، بطوری که قسمتی از نفت عربستان سعودی را با لوله زیردریایی به پالایشگاه بحرین می آورند و تصفیه می کنند. امروز صنعت نفت در بحرین مهمترین و بزرگترین سرچشمه درآمد آن جزیره بشمار می رود. گاز طبیعی مهمترین منبع انرژی برای صنعت بحرین بشمار می آید و مصرف کنندگان اصلی در داخل این کشور عبارتند از: «شرکت آلومینیوم» که مصرف گاز آن روزانه معادل ۱۱۵ میلیون فوت مکعب می باشد و «ایستگاههای تولید برق» در مناطق «جفیر»، «ستره» و «ایستگاه دیزل» در «محرق» و همچنین «ایستگاه تولید برق» جدید التأسیس در «الرفاع».

در بحرین ۹۰٪ نیروی کار در بخش استخراج و صدور نفت مشغولند. ۸۰ درصد منبع اقتصادی بحرین، نفت است و با وجود آنکه جزء ۳۷ کشور پردرآمد جهان می باشد، فقیرترین کشور از ۶ کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس به شمار می رود. کشاورزی که بیشتر در ساحل شمال جزیره بحرین که تحت آبیاری قرار دارد، صورت

می‌گیرد تنها از نظر محلی دارای اهمیت است و برای مصرف داخلی تخم‌مرغ، سبزیجات و میوه‌جات فراهم می‌نماید. به اعتبار قرار گرفتن جزایر بحرین در آبهای خلیج فارس، قسمت عمده فعالیت مردم جزایر، روی صید انواع آبیان و صدف مروارید متمرکز شده است. در زمان‌های گذشته محصول عمده جزایر بحرین اسفنج بوده و به همین مناسبت از زمان ساسانیان این منطقه را اسپندگان می‌نامیدند. اسفنج یک نوع حیوان دریایی است، عده‌ای نیز معتقدند که اسفنج گیاه دریایی می‌باشد که در آب‌های گرم خلیج فارس زندگی می‌کند. ماهی‌هایی را که در آفتاب خشک می‌کنند به عربستان، هندوستان، پاکستان، افریقا صادر می‌کنند و قسمتی از ماهی‌های کوچک را به مصرف کود زمین‌های زراعتی می‌رسانند. آبهای اطراف جزایر بحرین از محل‌های مهم صید مروارید و بخصوص شهر منامه مرکز خرید و فروش مروارید های صید شده جنوب خلیج فارس است. تا قبل از کشف و استخراج نفت در کشورهای جنوبی خلیج فارس، از درآمدهای عمده مردم کویت، قطر و شیخ نشین‌ها، صید و فروش مروارید بود. تا سال ۱۳۰۹ ه.ش (۱۹۳۰ م.) بالغ بر ۹۰۰ کشتی و قایق برای صید مروارید در آبهای بحرین جمع می‌شدند و مروارید، یکی از مهم‌ترین منابع درآمد بحرین تلقی می‌شد و منامه تا حدود یک قرن قبل، از مراکز اصلی، مهم و معروف صید مروارید جهان بشمار می‌رفت. می‌نویسند درآمد بحرین از مروارید، گاهی تا چند میلیون «پوند» می‌رسید که تجار اروپایی بخصوص فرانسوی‌ها برای خرید مروارید با کشتی و هواپیما به منامه مسافرت می‌کردند.

ارتباطات

شبکه حمل و نقل بحرین پیشرفته است و اکثر مردم خودروی شخصی دارند. مردم طبقات پائین تر اجتماع از اتوبوس برای حمل و نقل استفاده می‌کنند. در این کشور یک فرودگاه مهم بین‌المللی هم وجود دارد. سیستم

ارتباطات این کشور هم در سطح خوبی است، در اکثر منازل خطوط تلفن وجود دارد، روزنامه های همه نقاط جهان روزانه در این کشور هم در دسترس است. ۳ روزنامه دولتی وابسته به حکومت به نام های «الایام»، «الشرق الاوسط» و «الوطن» هم خوانندگان زیادی دارند. «الشرق الاوسط» روزنامه سعودی است که در لندن دفتر دارد و از طریق ماهواره به عربستان سعودی، مراکش، بحرین و آمریکا مخابره می شود. الوطن هم یک روزنامه کویتی است. Golf Daily News یک روزنامه انگلیسی زبان است که با تیراژی بالای ۲۰۰۰۰ در بحرین منتشر می گردد. از جمله مهمترین ابزار ارتباطی مورد استفاده در کشور بحرین می توان از موارد ذیل نام برد:

الف) مطبوعات

بر طبق مفاد قانون اساسی مصوب ۱۶ ماه مه ۱۹۷۳ م. مجلس موسسان، هر نوع فعالیت مطبوعاتی در کشور بحرین آزاد می باشد و هر کس که مایل به انتشار روزنامه و یا نشریه می باشد می تواند مبادرت به این کار نماید ولی علیرغم این نوشته مخالفین هیأت حاکمه، حق انتشار هیچگونه نشریه ای را که منعکس کننده نظرات ایشان باشد، ندارند و مطبوعات بحرین در این تاریخ در دست موسسات دولتی از جمله «وزارت اطلاعات» و «شرکت نفت بحرین، انگلیس» می باشد. قدمت رسوخ تعلیم و تربیت در بحرین به این واحد کوچک امکان آن را داده است که از زمان های نسبتاً قدیمی تری برای خود نشریات محلی دست و پا کنند، باید دانست که در بحرین از سال های قبل چاپخانه های مدرن و مجهزی که بنظر آنها را فقط در بعضی از کشورهای مرقی اروپایی ممکن بود پیدا کرد بوسیله بخش خصوصی و عمومی دائر شده و کتب و رسالاتی را که چاپ می کرده اند با استانداردهای ممتاز جهانی

برابری می‌نموده است. در این روزها حدود ۲۰ تا ۲۲ نشریه روزانه، هفتگی، ماهیانه، شش ماهه و یا سالیانه در بحرین و بخصوص در «منامه» منتشر می‌گردد، نام این نشریات بشرح زیر است:

روزنامه‌ها

۱- اخبار البحرین (به زبان عربی- توسط وزارت اطلاعات)

۲- اخبار الخلیج (به زبان عربی)

۳- اخبار روزانه اوالی، به زبان انگلیسی

۴- گلف دیلی نیوز، انگلیسی

۵- تجارت بحرین، انگلیسی و عربی

هفته‌نامه‌ها

۱- گلف میروور، آینه خلیج، به زبان انگلیسی

۲- الاضواء به زبان عربی

۳- المسیره

۴- المواقف به زبان عربی - اخبار سیاسی، هنری و مذهبی جهان

۵- صدای الاسبوع، عربی

۶- اخبار شرکت نفت، به زبان انگلیسی، نشر توسط شرکت نفت بحرین، انگلیس

۷- اخبار بابکو (عربی)

۸- ویکلی استپ

۹- ایسلندری

ادواری (ماهنامه)

۱- الرياضه

۲- بنوراما الخلیج

۳- فیدیترونک

۴- کامرس ریویو (بازرگانی-عربی)

۵- المرشد (انگلیسی و عربی)

۶- این بحرین (به زبان انگلیسی)

۷- الادھوانیوز پیپر (عربی)

۸- هنالبحرین (مجله رادیویی، به زبان عربی)

۹- Bahrain trade directory (سالانه، به زبان انگلیسی و عربی)

ب) رادیو و تلویزیون

پیش از استقلال مجمع الجزایر بحرین، در این کشور، یک دستگاه فرستنده رادیویی وجود داشت که در اختیار دولت بود و از سال ۱۳۳۴ ه.ش (۱۹۵۵ م.) برنامه‌های خود را به زبان عربی پخش می‌کرد. در این تاریخ در آنجا ایستگاه فرستنده تلویزیونی وجود نداشت و اهالی از فرستنده تلویزیونی طهران استفاده می‌کردند. گهگاه نیز از کانال فرستنده کویت و ندرتاً از ایستگاه آبادان نیز می‌توانستند بهره‌مند شوند. در بحرین ارتباطات بوسیله دولت

کنترل می‌شود، در سال ۱۳۵۵.ش (۱۹۷۶.م)، تعداد ۵ فرستنده رادیویی و یک فرستنده تلویزیونی و ۱۵۰۰۰۰ گیرنده رادیویی و ۳۱۰۰۰ گیرنده تلویزیونی مورد استفاده قرار داشت. در ۱۴ ژوئیه سال ۱۹۶۹.م. مرکز ارتباطی از طریق ماهواره مخابراتی در ناحیه رأس ابوجر افتتاح گردید. در سال ۱۹۸۴.م. در حدود ۱۴۰۰۰۰ گیرنده رادیو و ۱۲۱۰۰۰ گیرنده تلویزیون در بحرین موجود بوده است. برنامه‌های رادیویی نیروی هوایی امریکا در طهران و برنامه‌های رادیویی و تلویزیون «آرامکو» که به زبان انگلیسی و در عربستان تهیه می‌شوند بحرین را نیز زیر پوشش خود دارند. بنگاه سخن پراکنی که در سال ۱۹۵۵.م. تأسیس شده است و یک مؤسسه دولتی است برنامه‌های خود را به زبان عربی و انگلیسی عرضه می‌دارد. رادیو بحرین که در سال ۱۹۷۷.م. تأسیس شده است متمرکز بر مسائل تجاری است و برنامه‌های خود را به زبان انگلیسی عرضه می‌کند. در سال ۱۹۸۸.م. تعداد ۲۴۸۲۵۱ گیرنده رادیویی و ۱۸۵۹۵۲ گیرنده تلویزیونی در بحرین مورد استفاده بود. برنامه انگلیسی که توسط عربستان سعودی پخش می‌شود، بوسیله نیروی هوایی ایالت متحده در طهران و کمپانی نفتی اعراب، امریکا (آرامکو) پخش می‌شود که بحرین می‌تواند آنها را دریافت کند و خدمات تلویزیونی توسط مورد اخیر الذکر انجام می‌گیرد. در سالهای اخیر وضعیت ایستگاه‌های رادیویی و تلویزیونی در بحرین چه از جهت کمیت و چه از نظر کیفیت، با آنچه در سالهای قبل بوده است بکلی متفاوت است.

تلویزیون

در بحرین دو کانال تلویزیونی دولتی وجود دارد: کانال اول برنامه‌های خود را بر روی کانال (۴) و با سیستم پال و روزانه از ساعت ۴ بعدازظهر بمدت هشت ساعت پخش می‌نماید و سطح پوشش آن ۲۱ کیلووات می‌باشد. کانال دوم برنامه‌های خود را بر روی کانال ۵۵ با سیستم پال و هر روزه از ساعت ۵ بعدازظهر تا

یازده شب بمدت شش ساعت برنامه پخش می‌کند و سطح پوشش آن ۵۵ کیلووات است. تلویزیون بحرین برنامه‌های رنگی خود را از سال ۱۹۷۳ م. آغاز کرده است و شبکه دوم تلویزیون برنامه‌های خود را به زبان انگلیسی پخش می‌کند.

رادیو

در بحرین چهار شبکه رادیویی وجود دارد و هر کدام دارای برنامه ویژه خود می‌باشند. برنامه اول، برنامه‌های خود را از ساعت شش صبح لغایت ۱۲ از نیمه شب به مدت هجده ساعت بر روی طول موج ۴۹۰/۰۲ متر و فرکانس ۶۱۲ کیلوهرتز پخش می‌کند. برنامه دوم، برنامه‌های خود را از ساعت دو بعدازظهر لغایت ساعت ده شب بمدت هشت ساعت بر روی طول موج ۳۷۶/۰۵ متر و فرکانس ۸۰۱ کیلوهرتز پخش می‌کند. صدای قرآن کریم برنامه‌های خود را روزانه از ساعت هفت شب لغایت ده شب و به مدت سه ساعت بر روی طول موج ۴۹۰/۰۲ متر و فرکانس ۶۱۲ کیلوهرتز پخش می‌کند (که بر روی طول موج برنامه اول رادیو می‌باشد). برنامه رادیو اف . ام بر روی چهار موج ۹۳/۳ مگاهرتز و ۱۰۱ مگاهرتز و ۱۵۸۴ کیلوهرتز روزانه بمدت ۱۸ ساعت از ساعت شش صبح لغایت ساعت دوازده نیمه شب برنامه‌های خود را پخش می‌کند.

خبرگزاری‌های (داخلی و خارجی)

در بحرین یک خبرگزاری داخلی و سه خبرگزاری خارجی باین شرح وجود دارد:

خبرگزاری داخلی؛ خبرگزاری انباء الخلیج (فارسی)، منامه، ص-پ: ۳۰۱.

خبرگزاری خارجی؛ خبرگزاری فرانسه، خبرگزاری رویتر، خبرگزاری اسوشیتدپرس.

دولت بحرین بر کلیه رسانه‌های گروهی داخلی کنترل کامل دارد.

جمعیت

طبق آمار سال ۲۰۰۲، جمعیت کشور بحرین بر ۷۳۰،۰۰۰ نفر (صد و چهارمین کشور جهان) بالغ گردیده و تراکم جمعیت ۴۴۳ نفر در کیلومتر مربع می‌باشد. ۷۸٪ مردم کشور ساکن شهرها بوده و پرجمعیت‌ترین شهر آن (منامه) با حدود ۱۴۹،۰۰۰ نفر جمعیت ۳۸/۸ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهد. از جمله دیگر شهرهای پرجمعیت بحرین میتوان از شهرهای محرق، ستره و عوالی نام برد. از لحاظ توزیع سنی ۴۴/۳٪ جمعیت را افراد کمتر از ۱۴ سال، ۵۱/۱٪ را افراد ۱۵ تا ۵۹ سال و ۴/۶٪ جمعیت را نیز افراد بالاتر از ۶۰ سال تشکیل داده است. نرخ تولد ۴۶ در هزار و میزان مرگ و میر ۹ در هزار و رشد جمعیت ۳/۷٪ است. نرخ مرگ و میر کودکان نیز ۲۳ نفر در هر هزار نوزاد می‌باشد. ۸۸٪ مردم بحرین از نژاد عرب، ۴٪ ایرانی و ۵٪ هندی و پاکستانی هستند. اکثریت مردم آن مسلمان هستند که نیمی از آنها شیعی و نیمی دیگر سنی می‌باشند.

ترکیب جمعیتی

بحرین به خاطر موقعیت استراتژیکی عالی خود در خلیج فارس و بدلیل بهارهای زیبایی که دارد همواره مرکز توجه جهانگردان و بازرگانان بوده است. یونانیان، پرتغالیان، انگلیسی‌ها و... از جمله مهمترین مهاجران و مسافران این کشور محسوب می‌شوند. سالهای سال مردم اجساد مردگان خود را در این جزیره دفن می‌کردند.

پیشینه بعضی از این قبور حدود ۳۰۰ سال می باشد. در سال ۱۵۲۱ پرتغالی ها بحرین را اشغال کردند و تا سال ۱۶۰۲ از آن بعنوان پایگاهی برای سفرهایشان به هندوستان استفاده می کردند. بعد از پرتغالیها کنترل این جزیره به دست ملل مختلفی افتاد که از جمله آن می توان به اعراب و گروههای فارسی اشاره کرد. ولی سرانجام در سال ۱۷۸۳ اعراب موفق به اشغال کامل آن شدند. امروزه هنوز ایران ادعاهایی بر سر بحرین دارد. حدود یک چهارم جمعیت بحرین را گروههای خارجی شامل آریایی ها، اروپایی ها، آفریقایی ها، و اهالی آمریکای شمالی و دو سوم ساکنین بحرین را بحرینی های اصیل تشکیل می دهند. هیچ آمار جامع و کامل و در عین حال دقیق، از جمعیت مجمع الجزایر در دسترس نمی باشد و آنچه در اینجا آمده است حاصل نوشته های محققین و نویسندگان مختلفی است که درباره این جزیره، در طی سالهای گذشته به رشته تحریر درآمده است. ترکیب جمعیتی جزایر بحرین را به تفکیک مذهب، مسلمانان (شیعه و سنی)، مسیحیان و سایر ادیان، تشکیل داده اند و از نظر نژادی جمعیت بحرین شامل: بحرینی (ایرانی- عرب)، هندی، پاکستانی، فیلیپینی و دیگر اتباع کشورهای شرق آسیا، می شود. بیش از ۱ ثلث جمعیت بحرین ایرانی نژاد حقیقی هستند و با اینکه ۲ ثلث از مجموع اهالی عرب زبان شده اند، در اصل ایرانی بوده که به مرور زمان زبان ایشان تغییر کرده است.

رشد جمعیت

جمعیت مجمع الجزایر بحرین از سال ۱۳۲۰ ه.ش تا پایان سال ۱۳۷۶ ه.ش بطور خلاصه به این شرح در منابع فارسی به چشم می خورد: «جمعیت منامه (مرکز جزایر) را در سال ۱۳۲۰ ه.ش چهل هزار و جمعیت جزیره محرق را بیست هزار و جمعیت کل جزایر بحرین را حدود صد هزار نفر ثبت کرده اند. جمعیت بحرین در سال

۱۳۲۹ ه.ش بالغ بر ۱۰۹۶۵۹ نفر بوده است و در سال ۱۳۷۶ ه.ش حدود ۶۰۰۰۰۰ نفر، اعلام شده است. جامعه بحرین طی سال‌های اخیر به یکی از جوان‌ترین جوامع دنیا تبدیل شده است. طبق آمار رسمی سال ۱۹۸۱ م.، ۳۲/۹ درصد از جمعیت این کشور زیر ۱۵ سال سن داشته‌اند و ۶۴/۹ درصد بین سنین ۱۵ تا ۶۵ و ۲/۲ درصد از ۶۵ سال به بالا بوده‌اند. رشد جمعیت سالانه ۳/۵ درصد بوده که رقمی بالا می‌باشد و تراکم جمعیت ۵۱۷/۸ نفر در هر کیلومتر است که عمر متوسط در آنجا ۶۸ سال است. همچنین میزان مرگ و میر کودکان زیر یکسال ۷/۸ درصد می‌باشد.

مهاجرت

مجمع‌الجزایر بحرین بعثت و وضعیت مناسب اقتصادی در طول تاریخ مورد توجه ساکنین سرزمین‌های اطراف بوده است و همواره مردم چادرنشین صحراهای بی‌آب و علف حجاز که در قحط و غلا بسر می‌برده‌اند، بسیاری به مهاجرت به این جزایر نشان داده‌اند و هرگاه که فرصتی می‌یافته‌اند، خود را به این جزایر رسانیده و با صلح و دوستی و یا جنگ و ستیز در آنجا مستقر می‌شده‌اند. رونق اقتصادی کرانه‌های جنوبی خلیج فارس جاذبه نوینی برای مهاجرت گروه‌های بیشتری به آن دیار شد و تا سال‌های نخستین دهه ۱۹۷۰ م. این موج ادامه یافت ولی رونق اقتصادی ایران در آن دهه، میزان مهاجرت ایرانی‌ها به کرانه‌های جنوبی خلیج فارس را کاهش داد. بیشتر مهاجرین در شهر منامه زندگی می‌کنند و بیشتر جهت یافتن کار به این کشور آمده و در آنجا مانده‌اند. طبق آمار رسمی حدود یک سوم جمعیت بحرین از افراد غیربومی (خارجیان مقیم) تشکیل شده است که بیشتر از کشورهای آسیایی بویژه ایران، هند، پاکستان، به این کشور مهاجرت کرده‌اند و مهمترین انگیزه مهاجرت آنان اشتغال بکار

است؛ بنابراین می‌توان گفت که بحرین همانند دیگر کشورهای حوزه خلیج فارس از استعداد مهاجرت‌پذیری برخوردار بوده است. درصد مهاجرین عرب ۷/۹ درصد و اتباع آسیایی ۸/۴ درصد و اتباع کشورهای اروپایی و آمریکایی ۱/۶ درصد بوده است و طبق سرشماری سال ۱۹۸۱ م، ۶۳ درصد از جمعیت بحرین بومی و ۲۳ درصد عرب و آسیایی و ۸ درصد ایرانی و ۶ درصد بقیه از کشورهای اروپایی و آمریکایی بوده است.

زبان و خط

زبان رایج در بحرین عربی، فارسی و انگلیسی بوده ولی زبان رسمی و نیز زبان اکثریت مردم بحرین عربی می‌باشد؛ البته زبان انگلیسی نیز در سطح وسیعی بکار می‌رود و در مدارس متوسطه به عنوان زبان دوم تدریس می‌شود و همچنین زبان رسانه‌ها به طور عمده انگلیسی است. در کلیه مکاتبات رسمی کشور از خط عربی استفاده می‌شود اما در برخی از موارد در مکاتبات غیراداری خط لاتین نیز بکار برده می‌شود. از زبان‌های متداول دیگر در کنار زبان عربی، زبان فارسی است که از نظر اهمیت در درجه دوم بشمار می‌آید، و بعد بترتیب بخاطر وجود مهاجرین، زبان‌های لاتین، اردو و هندی، تکلم می‌شود.

اشتغال

برخی از مشکلات اجتماعی دلایل اقتصادی دارند، طبق آمار رسمی میزان بیکاری در کشور بحرین کمتر از دو درصد و تقریباً شامل ۵۰۰۰ نفر است ولی آمار غیررسمی نشان می‌دهد که میزان بیکاری در بحرین حدود ۱۵ درصد و در میان جامعه شیعه مساوی با سی درصد است، یافتن مشاغل برای جوانان بیکار یکی از اولویت‌های اول خواهد بود. معهداً، در این رابطه دولت با مشکل دیگری مواجه است زیرا بحرین‌ها در مقایسه با کارگران

خارجی دستمزدهای بالاتری را انتظار دارند، در حالی که مهارت‌های کارگران خارجی بیشتر از مهارت‌های کارگران بحرینی با نیازهای اقتصادی کشور بحرین تناسب دارد. آمار نشان می‌دهد که در ازاء هزار شغل که برای بحرینی‌ها ایجاد می‌شود، ۴۰۰ شغل را خارجیان در این کشور بدست می‌آورند. پاسخ این مسئله این است که بحرینی‌ها جایگزین خارجیان شوند، ولی انجام سریع این برنامه می‌تواند دو تأثیر داشته باشد. تأثیر اول آن این است که هزینه‌های تجاری بالا رفته و بواسطه بالا رفتن سطح دستمزد مورد انتظار، میزان تورم نیز بالا خواهد رفت و تأثیر دیگر آن این است که به واسطه عدم انطباق مهارت‌ها ممکن است سطح تولید پایین بیاید. دولت بحرین جهت توسعه صنعت نیز تلاش خواهد نمود و در این رابطه اقدامات خود را بر طرح صنعتی که در «حد» نزدیکی منامه به اجرا در می‌آید، متمرکز خواهد کرد. جهت تأمین مخارج این طرحها قرار است که معادل ۵ درصد بیش از هزینه‌های سال ۱۹۹۶ م. مصرف شود و با این حال چنین به نظر می‌رسد که هزینه بیشتری صرف شود.

ملاحظات علمی

سیستم آموزشی بحرین در منطقه معروف است. مدارس دولتی (که مجانی هستند) به مدت ۱۲ سال و به صورت جداگانه برای دختران و پسران در دسترس هستند ولی مدارس غیر دولتی هم در کشور وجود دارد. در سال ۱۹۹۵ آمار با سواد در کشور ۸۵.۲ درصد و در بین جوانان حد ۱۰۰٪ بوده است هم زنان و هم مردان حق شرکت در دانشگاه را دارند.

تاریخچه آموزشی

در بحرین، آموزش و پرورش سابقه، بیشتری نسبت به سایر کشورهای حوزه خلیج فارس دارد. اولین آموزشگاه جدید بحرین در سال ۱۹۱۹ م (سال ۱۲۹۸ ه.ش) در شهر محرق افتتاح گردیده است که نام آن «هدایت الخلیفه» می باشد. ده سال بعد یعنی در سال ۱۹۲۹ م (سال ۱۳۰۸ ه.ش) اولین مدرسه دخترانه با تعداد کمی شاگرد در بحرین افتتاح شد و خانم بلگریو، مستشار حکومتی، مدیریت آن را بعهده گرفت، تعلیمات متوسطه در بحرین از سال ۱۹۳۹ م (۱۲۱۸ ه.ش) شروع شده است. باید توجه داشت که در بحرین تعلیم و تربیت در مراحل مختلف رایگان می باشد و دوره های آموزشی آن به سه دوره چهار ساله تقسیم می شود. شاگردان اول هر دوره بخرج حکومت به کویت، لبنان، قاهره و حتی انگلستان اعزام می گردند.

مدارس ملی

علاوه بر مدارس حکومتی، مدارس ملی دیگری نیز در بحرین وجود دارند از جمله این مدارس از مدرسه امریکایی بحرین و آموزشگاه هندی ها و پاکستانی ها و همچنین دبستان اتحاد ملی می توان نام برد. دبستان اتحاد

ملی تقریباً از پنجاه سال پیش به همت بازرگانان و افراد ایرانی سرشناس بحرین بنیان‌گذاری شده است و در آن طبق برنامه آموزشی ایران تا کلاس ششم ابتدایی تدریس می‌شد، ولی از سال ۱۳۴۷ ه.ش بر اثر دخالت حکومت بحرین در این دبستان بموازات تدریس زبان فارسی، زبان عربی و تاریخ مشروح بحرین و جغرافیای آن نیز تدریس می‌شود. اداره معارف بحرین نیز حاضر شده است، کتب عربی و معلمین مربوطه را بطور رایگان در اختیار دبستان اتحاد ملی بگذارد. این دبستان دارای موقوفات خاص خود بوده و از شاگردان شهریه عادلانه‌ای وصول می‌نماید.

سیاستهای آموزشی

سیاست آموزشی جاری بطور اساسی بر ۳ عنصر ذیل تأکید دارد:

- ارتقاء امکانات آموزش برای همه
- بهبود استانداردهای آموزشی از طریق اعمال اصلاحات اساسی در محتوای آموزشی و متدهای آموزشی (تدریس).
- برقراری ارتباط میان آموزش با شرایط و نیازهای بازار کار

ساختار آموزشی

نظام آموزش و پرورش در بحرین شامل آموزش پیش دبستان که توسط بخش خصوصی ایجاد شده و بوسیله وزارت آموزش و پرورش نظارت و کنترل می‌گردد. طی این دوره کودکان ۳ تا ۶ ساله تحت آموزش

قراری می گیرند. آموزش ابتدایی شامل ۲ مرحله آموزش پایه ۶ سال طول می کشد . و سن ورود به دبستان ۶ تا ۱۱ سالگی کودک است.

مرحله اول : کلاسهای اول و دوم و سوم و نظام یک معلم - برای کلاس است .

مرحله دوم : کلاسهای چهارم و پنجم و ششم = سیستم ۲ معلمی یکی برای آموزش زبان عربی ، آموزش دینی ، دروس اجتماعی ، و معلم دیگر برای ریاضیات و علوم می باشد . آموزش مقدماتی متوسطه که ۳ سال به طول می انجامد که بعد از تکمیل دوره ابتدایی وارد این مرحله می شوند. آموزش تکمیلی متوسطه که ۳ سال طول می کشد و در ۶ ترم انجام می شود : و بعد از اخذ گواهینامه مقدماتی (دوره اول متوسطه) به این دوره وارد می شوند . نظام ساعتی - واحدی است که از سال ۸۹-۱۹۸۸ که از آموزش متوسطه فنی آغاز شده است و در سال ۹۵-۱۹۹۴ این نظام ساعتی - واحدی عمومی شد.

آموزش پیش دبستانی

دوره آموزش پیش دبستانی در بحرین مدت زمان ۳ سال به طول می انجامد. آموزشهای این دوره از سن ۳ سالگی آغاز گردیده و تا سن ۶ سالگی ادامه دارد. آموزشهای این دوره به صورت رایگان به کودکان ارائه می گردد.

سال تحصیلی	تعداد مدارس	تعداد کل ثبت نامی	تعداد دختران ثبت نامی	تعداد کل معلمان	تعداد معلمان زن
۱۹۹۱	۵۳	۵۱۲۴	۲۵۳۴	۲۸۲	۲۸۲
۱۹۹۲	۵۷	۵۳۷۶	۲۶۷۵	۳۰۰	۲۹۹
۱۹۹۳	۶۰	۵۹۸۱	۲۹۵۱	۳۳۷	۳۳۶
۱۹۹۴	۷۱	۶۹۲۶	۳۳۶۶	۴۰۷	۴۰۷
۱۹۹۵	۷۶	۷۲۱۵	۳۵۰۷	۴۳۰	۴۲۹
۱۹۹۶	۷۶	۷۴۷۳	۳۶۵۶	۴۶۵	۴۶۴

اهداف آموزشی

از جمله مهمترین اهداف آموزش پیش دبستانی می توان از موارد ذیل نام برد:

- رشد کودکان از نظر فکری ، روانشناسی ، اجتماعی و بدنی
- رشد مهارتها و تواناییهای کودکان
- آماده سازی کودکان برای بهره مندی از آموزشهای فراتر
- رشد رفتاری و نگرشی کودکان بنابر اعتقادات و میراث اسلامی
- رشد اعتماد به نفس در کودکان

آموزش ابتدایی

دوره آموزش ابتدایی در بحرین مدت زمان ۶ سال به طول می انجامد. آموزشهای این دوره از سن ۶ سالگی

آغاز گردیده و تا سن ۱۱ سالگی ادامه دارد. آموزشهای این دوره نیز به صورت رایگان در قالب ۲ دوره آموزشی مجزا

به شرح ذیل به کودکان ارائه می گردد:

دوره اول : کلاس اول و دوم و سوم

دوره دوم : کلاس چهارم و پنجم و ششم

سال تحصیلی	تعداد مدارس	تعداد کل ثبت نامی	تعداد دختران ثبت نامی	تعداد کل معلمان	تعداد معلمان زن
۱۹۹۱	۱۱۲	۵۷۸۰۵	۲۸۴۴۸	۳۰۹۲	۱۸۱۰
۱۹۹۲	۱۱۴	۵۷۱۷۴	۲۸۱۶۵	۳۰۸۵	۱۸۱۸
۱۹۹۳	۱۱۴	۵۸۱۲۶	۲۸۷۲۳	۳۳۱۲	۲۰۰۰
۱۹۹۴	۱۱۸	۵۸۶۸۱	۲۹۱۴۸	۳۳۸۶	۲۱۰۰
۱۹۹۵	۱۲۴	۵۹۳۷۸	۲۹۵۸۵	۳۵۳۶	۲۳۰۹
۱۹۹۶	۲۳۶	۶۰۰۱۶	۲۹۷۹۲	۳۶۴۱	۲۴۵۵

اهداف آموزشی

از جمله مهمترین اهداف آموزش ابتدایی می توان از موارد ذیل نام برد:

- رشد کودکان از نظر بدنی ، فکری ، اخلاقی ، اجتماعی و احساسی و آموزش و مهارت‌های عمومی پایه مورد نیاز را برای آنها در نظر بگیرد که برای شهروندان مناسب باشد .
- کمک کردن به کودکان در جهت کسب مهارت‌های اساسی خواندن ، نوشتن و ریاضیات به منظور اینکه آنها از زبان عربی در خواندن ، نوشتن و خودبیانی بتوانند استفاده کنند و از اعداد و شمارها در زندگی روزانه اشان استفاده کنند .
- توسعه ارزشها و نگرشها در جهت کار و تولید ، احترام برای کار عملی و آنهایی که به آن عمل می کنند.
- توسعه و رشد کودکان که رفتارها ، نگرشها و مهارت‌های شایسته را شکل بدهند (تقلید مشاهده نزدیک ، شنیدن با دقت ، تفکر درست و علاقه در جهت یادگیری) ، رشد استعداد و سرگرمی هایشان و لذتهایشان و تحریک کردن آنها در جهت مطالعه و خودآموزی .

برنامه های آموزشی

آموزش ابتدایی شامل ۲ مرحله آموزش پایه و ۱ مرحله آموزش میانی است که سطوح پایین متوسطه را دربرمی گیرد. این ۲ مرحله آموزشی مدت زمان ۶ سال به طول انجامیده و کودکان ۶ تا ۱۱ سال را در برمی گیرد. در دوره اول سیستم کلاس - معلم (کلاسهای ۳-۱) و طی دوره دوم کلاسهای (۶-۴) از سیستم معلم - کلاس مکمل (۲ معلم ، یکی برای زبان عربی و آموزش اسلامی و درس اجتماعی و دیگری برای ریاضیات و علوم) استفاده می گردد.

برنامه های هفتگی آموزش ابتدایی

مواد درسی / کلاس	اول و دوم و سوم	چهارم و پنجم و ششم	هفتم و هشتم و نهم
آموزش علوم مذهبی	۳	۲	۲
آموزش زبان عربی	۹	۷	۶
ریاضیات	۵	۵	۵
علوم و تکنولوژی	۲	۳	۴
علوم اجتماعی	۱	۲	۳
آموزش هنر	۲	۲	-
آموزش تربیت بدنی	۲	۲	۲
آموزش موسیقی	۱	۱	-
زبان انگلیسی	-	۵	۵
آموزش خانواده	-	۱	-
دروس عملی	-	-	۳

مرحله سوم نیز آموزش میانی (واسطه) نیز که سنوات مقدماتی متوسطه را در بر می گیرد بر دوره آموزشی ۳

ساله مشتمل می گردد. گفتنی است که این مرحله آموزشی برای پسران و دختران جداگانه برگزار می گردد. مدت

زمان کلاس ارائه دروس در هفته ۲۵ دوره هفتگی است که هر دوره آموزشی ۵۰ دقیقه به طول می انجامد که در

طول سال تحصیلی بر ۱۷۵ روز مشتمل می گردد.

برنامه های آموزشی بنا به پایه تحصیلی

برنامه درسی برای دوره اول و دوم آموزش ابتدایی بر دروس پایه اجباری (آموزش علوم مذهبی، زبان عربی،

زبان انگلیسی ، آموزش تربیت بدنی ، آموزش خانواده ، هنرهای زیبا و آواز و موسیقی مشتمل می گردد.

۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	ماده درسی
۲	۲	۲	۲	۲	۲	۳	۲	۳	آموزش دینی
۶	۶	۶	۷	۷	۷	۸	۹	۹	زبان عربی
۵	۵	۵	۵	۵	۵	-	-	-	زبان انگلیسی
۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	ریاضیات
۴	۴	۴	۳	۳	۳	۲	۲	۲	علوم و تکنولوژی
۳	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۱	۱	دروس اجتماعی
-	-	-	۲	۲	۲	۲	۲	۲	آموزش هنر
۳	۳	۳	-	-	-	-	-	-	دروس عملی
۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	تربیت بدنی
-	-	-	۱	۱	۱	۱	۱	۱	موسیقی
-	-	-	۱	۱	۱	-	-	-	آموزش زندگی خانواده
۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۲۵	۲۵	۲۵	کل

شماره ها نشان دهنده دوره های هفتگی است.

ارتقاء تحصیلی

دانش آموزان پس از طی دوره اول و دوم ابتدایی (آموزش پایه) ، به دوره سوم آموزش مقدماتی نائل آمده و پس

از طی دوره های فوق موفق به اخذ گواهینامه آموزش پایه می گردند.

ارزیابی تحصیلی

در دوره اول، معلم قابلیت دانش آموز را در طول ترم با ارزشیابی نظام بندی شده مستمر، آموزش و تمرین روزانه، فعالیتهای برنامه ریزی شده، طرحهای گروهی و شخصی و آزمونهای تشخیصی ارزیابی می کند. گذراندن این دوره براساس ارزشیابی مستمر در طول ترم می باشد. در دوره دوم و سوم، دانش آموزان در حین مشاهده، تمرین و آموزش روزانه، فعالیتهای برنامه ریزی شده پروژه های فردی و گروهی، آزمونهای میان ترم و امتحانات آخر ترم ارزیابی می شوند. دانش آموزان یک نمره کلی که حداقل ۵۰٪ هر ماده درسی را کسب نمایند. اگر در یک ماده درسی، دانش آموزی بیافتد، او بر طبق سیستم ارزشیابی و امتحان سال ۱۹۸۴، با توجه به ترمها و شرایط ذکر شده امتحان میدهد. اگر از چند ماده درسی بیافتد، بعد از گذراندن دروس جبرانی، یکبار دیگر آن پایه را تکرار می کنند. دانش آموزانی که در دوره مقدماتی می افتند همانند دانش آموزان اخراجی امتحان میدهند و سپس از قبولی، گواهینامه آموزش پایه را دریافت می کنند.

آمار تحصیلی

نسبت معلمین به دانش آموزان بنا به دوره تحصیلی و سال تحصیلی ۱۹۹۵-۹۶

نسبت معلمین به دانش آموزان سطح آموزش

ابتدایی

۱۹

مقطع آموزش مقدماتی متوسطه

دوره آموزش مقدماتی متوسطه در بحرین مدت زمان ۳ سال به طول می انجامد. آموزشهای این دوره از سن ۱۱ سالگی آغاز گردیده و تا سن ۱۴ سالگی ادامه دارد. در مقطع آموزش مقدماتی متوسطه از سیستم معلم-شاگردی استفاده می گردد. مدارس مقدماتی متوسطه مختلط بوده و برای پسران و دختران به صورت جداگانه تشکیل می گردد. این مقطع آموزشی در زمره آموزش پایه به شمار می آید.

سال تحصیلی	تعداد مدارس	تعداد کل ثبت نامی	تعداد دختران ثبت نامی	تعداد کل معلمین	تعداد معلمین زن
۱۹۹۱	۲۳	۲۴۴۳۶	۱۲۴۷۳	۸۸۶	۴۹۸
۱۹۹۲	۲۴	۲۴۹۸۷	۱۲۷۰۴	۹۲۰	۵۲۱
۱۹۹۳	۲۴	۲۵۹۰۲	۵۴۵	۹۷۰	۵۴۵
۱۹۹۴	۲۳	۲۶۵۲۳	۵۴۱	۹۱۴	۵۴۱
۱۹۹۵	۲۴	۲۶۸۵۱	۵۴۵	۹۸۴	۵۴۵
۱۹۹۶	۲۶	۲۷۰۳۱	۵۸۵	۱۰۶۱	۵۸۵

برنامه های آموزشی بنا به پایه تحصیلی

برنامه های آموزشی پایه سوم تحصیلی (آموزش مقدماتی متوسطه برآموزش علوم مذهبی، زبان عربی، زبان انگلیسی، آموزش تربیت بدنی، آموزش خانواده، هنرهای زیبا و دروس عملی تقلید (شعر، چاپ، نساجی، کشاورزی و فلزکاری و فرشبافی و غیره) مشتمل می گردد.

نسبت معلمین به دانش آموزان بنا به دوره تحصیلی و سال تحصیلی ۹۶-۱۹۹۵

اهداف آموزشی

از جمله مهمترین اهداف آموزش مقدماتی متوسطه می توان از موارد ذیل نام برد:

- رشد دانش آموز از نظر بدنی، فکری، اجتماعی و ملی و اخلاقی و آموزش عمومی (پایه) و عملی را برای آنها تأمین کند تا شهروندان شایسته ای باشند.
- تأمین مطالعات و وسایل کمک آموزشی ضروری در جهت کشف و رشد تواناییها و استعداد کودکان و آماده کردن آنها برای زندگی بطور کلی و برای دوره های مختلف آموزش متوسطه
- کمک به دانش آموز در جهت کسب عادات، مهارتها و نگرشهای مناسب برای خودیادگیری و توسعه استعدادهای و تواناییهای مخصوص به خودش
- توسعه ارزشها و نگرشها به سمت کار و احترام و ارزش برای کاردستی و ارزشگذاری برای

صنایع دستی

مقطع تکمیلی متوسطه

دوره آموزش تکمیلی متوسطه طی دوره ۳ ساله آموزشی و در قالب ۶ ترم تحصیلی ارائه می گردد. سال تحصیلی از نیمه سپتامبر شروع و تا پایان ژوئن ادامه دارد و معادل ۱۸۱ - ۱۷۵ روز کاری به همراه یک دوره ۲ هفته ویزه برگزاری آزمون نهایی است. مقطع تکمیلی متوسطه در زمره برنامه های آموزش پایه به شمار می آید.

تعداد معلمان زن	تعداد کل معلمان	تعداد دختران ثبت نامی	تعداد افراد ثبت نامی	تعداد مدارس	سال تحصیلی
۸۷۲	۱۸۲۳	۹۱۳۴	۱۸۴۱۷	۲۲	۱۹۹۱

۱۹۹۲	۲۳	۱۸۹۰۹	۹۵۲۸	۱۹۳۹	۹۵۲
۱۹۹۳	۲۳	۲۰۱۷۷	۱۰۱۸۵	۲۱۲۳	۱۰۵۴
۱۹۹۴	۲۵	۲۱۳۹۵	۱۰۹۸۲	۲۲۰۷	۱۰۵۳
۱۹۹۵	۲۵	۲۲۳۷۷	۱۱۴۲۳	۲۰۹۵	۱۰۳۵
۱۹۹۶	۲۷	۲۲۸۴۳	۱۱۷۵۹	۲۰۷۹	۱۰۳۲

نسبت معلمین به دانش آموزان بنا به دوره تحصیلی و سال تحصیلی ۱۹۹۵-۹۶

تکمیلی متوسطه ۱۳

متوسطه فنی ۷

اهداف آموزشی

از جمله مهمترین اهداف آموزش تکمیلی متوسطه می توان از موارد ذیل نام برد:

- آماده کردن دانش آموزان از نظر فیزیکی ، فکری ، روحی ، اجتماعی و ملی تا یک فرد مناسب و یک شهروند شایسته باشند .
- آموزش دادن او در رشته های علمی و هنری به منظور آماده کردن آنها برای ورود به آموزش عالی
- آماده کردن دانش آموز برای زندگی بطور کلی با در نظر گرفتن ارزشهای منطق و درست و احاطه علمی در رابطه با روندهای علمی و توانایی حل مسائل عصر بطوریکه بعد از دریافت آموزش حرفه ای ، او می تواند یک عضو مولد جامعه باشد .

برنامه های آموزشی

- برنامه های آموزشی مقطع تکمیلی متوسطه برسیستم ساعتی - واحدی و ۱۵۰ ساعت - واحد علمی، ادبی، بازرگانی و دروس عملی، ۱۸۰ ساعت - واحد دوره فنی مشتمل می گردد.
- نظام ساعات واحدی در ۴ گروه درسی به قرار ذیل است :
- دوره های پایه مشتمل بر ۴۵٪ دروس علمی، ادبی، بازرگانی و عملی و ۲۵٪ دروس فنی
- دوره های تخصصی مشتمل بر ۳۹٪ علمی - ادبی و بازرگانی ۴۵٪ دروس عملی و ۶۹٪ فنی به عنوان یک دوره اصلی
- دوره های تخصصی اختیاری مشتمل بر (۸٪ علمی و بازرگانی ۵٪ دروس عملی و ۳٪ فنی) درصد دروس خارج از مطالعه
- دوره های اختیاری رایگان مشتمل بر ۸٪ علمی - ادبی و بازرگانی ۵٪ دروس عملی و ۳٪ دروس فنی

تحقیقات آموزشی

اهداف عمومی

مرکز تحقیقات و توسعه آموزش دروزارت آموزش و پرورش درسال ۱۹۸۷ تأسیس شد. آن هدف قرار داده است : بهبود خدمات آموزش در راستای کیفیت در بحرین . در میان ۴ تا ۶ تحقیق آموزشی که انجام شده است. برآورد هزینه دولتی مربوط به تحقیقات آموزشی در حدود ۶۶۰۰۰ دینار بحرینی (۱۷۵۰۰۰) دلار

می باشد علاوه بر مرکز تحقیقات و توسعه آموزش ، چند بخش و دروزارت آموزش و پرورش فعالیت دارند که از آن جمله می توان از سازمان تألیف و برنامه ریزی، سازمان آموزش بزرگسالان و سازمان برنامه درسی نام برد.

روندهای پژوهشی جاری آموزشی

فعالیت‌های جاری بر روی تحقیقات ارزشیابی تشخیصی و بررسی پیشرفت تعامل و یادگیری به منظور تقویت کارآمدی روندهای آموزشی کشور تاکید دارد.

آموزش معلمان

مدارک مورد نیاز جهت تدریس در سطوح مختلف آموزشی

پیش دبستانی : مدرک ADEC ، در سطح پیش دبستانی

سطح اول : مدرک کارشناسی آموزش (برنامه معلم کلاس) گذراندن ۱۲۸ واحد درسی

سطح دوم : (کلاسهای چهارم ، پنجم و ششم) مدرک کارشناسی در یکی از رشته های هنری عربی، علوم

اجتماعی یا آموزش دینی و مذهبی یا مدرک کارشناسی در رشته های علمی (شیمی، فیزیک ، بیولوژی یا ریاضیات)

سطح سوم : مدرک کارشناسی در یک رشته نظری تخصصی با رشته فرعی در آموزش و پرورش که

بتوانند در سطوح مقدماتی و تکمیلی متوسطه تدریس نمایند.

ارتقاء معلمان

معلمان زن و مرد از فرصتهایی که برای ارتقاء به آنها داده می شود بر امر مراحل بالاتر ، نظیر معلم سال آخر یا جانشین مدیر ، بر اساس شرایط و معیارهای ارزیابی شایستگی و قابلیت برای این موقعیتها . برای اینکه ارتقاء داده شود ، کاندیدها بایستی بحرینی باشند ، دارای مدرک لیسانس با گرایش در آموزش و پرورش یا با یک دیپلم در آموزش و پرورش (برای معلمان سال آخر) یا یک مدرک لیسانس یا معادل (برای جانشینی مدیر) باید حداقل ۱۰ سال سابقه تدریس ، ۵ سال تدریس عمومی یا آموزش متوسطه بازرگانی یا رشته تخصصی اش در آموزش فنی (برای معلم سال آخر) یا حداقل ۱۰ سال خدمت در کادر آموزش که ۵ سال تدریس در سطح آموزش که برای تمام این موارد به عنوان آزمون قابلیت از طریق مصاحبه حاصل می شود . همچنین وزارت آموزش و پرورش در جهت بهبود موقعیت حرفه ای و اجتماعی معلمان ۲ مرکز معلم (۱- ماناما ۲- ماهاراک) ایجاد کرده است . اهداف این مراکز تبادل عقاید و نظریات معلمان با همدیگر در ارتباط با حرفه اشان و ارتقاء موقعیت معلمیشان ، ارائه خدمات آموزش به آنها ، تعیین روز جهانی معلم به عنوان تقدیر از مقام معلم که دولت به عمل می آورد . که از طریق کمیته ای معلم برتر در مدارس دولتی انتخاب می شود .

مدت زمان تدریس به تفکیک دوره

پیش دبستانی : -

ابتدایی : ۲۲ دوره در هفته

مقدماتی متوسطه : ۲۲ دوره در هفته

تکمیلی متوسطه : ۲۰ دوره در تکمیلی متوسطه و ۲۴ دوره در دوره فنی

دوره های آموزش ضمن خدمت

دوره های آموزش ضمن خدمت خود بر ۲ دوره دراز مدت و کوتاه مدت مشتمل می گردد. دوره دراز مدت که بر دوره کارشناسی (نظام معلم - کلاس) در دوره اول آموزش ابتدایی مشتمل می گردد. (پایه) تدریس می کنند. علاوه بر این دوره دیپلم آموزش ابتدایی با همکاری دانشگاه بحرین برای معلمان پایه دوم آموزش پایه برگزار گردیده و معلمان، به احراز گواهینامه متوسطه عمومی یا گواهینامه آموزشی نائل می گردند.

آموزش زنان

مدارس دخترانه

نخستین مدرسه ابتدایی دخترانه در سال ۱۹۲۸ م. (۱۳۰۷ ه.ش) در بحرین تأسیس شد و این اولین گام برای آزادی و فعالیت زنان بشمار می آید در دهه ۱۹۵۰ عده ای از دختران جوان برای ادامه تحصیل به بیروت عزیمت کردند و هم اکنون در قشرهای مختلف اجتماع به عنوان آموزگار، پرستار و منشی بخدمت اشتغال دارند. سیستم آموزشی در این کشور شبیه سیستم آموزشی انگلیس است با این تفاوت که محتوای آن ضعیف تر است. مدت تحصیل در دوره ابتدایی شش سال، در دوره دبیرستان بصورت دو مرحله می باشد. طبق آمار ۱۹۸۵ م. تعداد مدارس در بحرین ۱۵۴ باب بوده است که تعداد ۲۰ باب از آنها مدارس خصوصی بوده و تعداد کل دانش آموزان از مرحله

ابتدایی تا پایان مراحل دبیرستان بالغ بر ۹۱۳۹۷ دانش آموز برشمرده شده است که توسط ۵۴۰۳ معلم که بیشتری مصری، اردنی، فلسطینی می باشند تدریس می شوند. آموزش و پرورش در بحرین اجباری نیست زیرا با مسئله کمبود کادر آموزشی مواجه می باشند ولی کلیه مراحل آموزشی رایگان است و وسایل تحصیلی مجاناً در اختیار دانش آموزان قرار می گیرد. در بحرین سه دانشکده به اسامی دانشکده بهداشتی، دانشکده تکنولوژی خلیج و دانشکده علوم و ادبیات وجود دارد که جمعاً دارای ۴۰۰۶ دانشجو بوده و تعداد استادان نیز در حدود ۶۰۰ تن می باشند.

آموزش استثنایی

سیاستهای آموزشی

دوره های آموزش و پرورش استثنایی بحرین با همکاری سازمان یونسکو در سال ۸۹-۱۹۸۸ با طرح کلاسهای درمانی در ۸ مدرسه ابتدایی (۷ مدرسه ویژه پسران و ۱ مدرسه ویژه دختران) برای کودکان استثنایی برگزار گردید. در سال ۱۹۹۲، وزارت، طرح دیگری را پذیرفت که دانش آموزان با نیازهای خاص با کودکانی عادی در یک مدرسه عادی تحصیل نمایند. گفتنی است که طرح مذکور در ۲ مدرسه ابتدایی به مورد اجرا درآمد. در سال ۱۹۸۶، وزارت آموزش و پرورش یک کمیته آموزش استثنایی را تأمین کرد که بتواند به نیازهای دانش آموزان معلول پاسخ دهد. همچنین یک واحد آموزش استثنایی در اداره فعالیتها و خدمات دانش آموزی

تأسیس شد که مسئولیت تشخیص و شناسایی دانش آموزان معلول دارد و برای نظارت دانش آموزان با نیازهای خاص در مدارس دولتی بخوبی مؤسسات استثنایی خارج .

اهداف آموزشی

از زمان تأسیس کمیته آموزش استثنایی، تلاشها در جهت متمرکز شدن کلاسهای درمانی برای دیرآموزان و آمادگی معلمان باسابقه در دانشگاه خلیج عربی (برنامه آموزش استثنایی پروژه کلاسهای درمانی در سال ۸۷- ۱۹۸۶ به عنوان یک تجربه و آزمایش برای دیرآموزان و ناموفقین در یک مدرسه مقطع ابتدایی فقط برای پسران اجرا شد و ۲ معلم هم در این مدرسه تدریس می کردند .

تقسیم بندی کودکان استثنایی

۱- دیرآموزان

۲- معلولین حرکتی

۳- نابینایان

۴- ناشنوایان

۵- عقب ماندگان ذهنی

۶- دانش آموزان با اختلالات زبانی (لکنت زبان)

۷- ناموفقین (کسانی که بازدهی آموزش از حد استاندارد خیلی پایین است)

اصول و اهداف آموزشی

در بند ۳ پروژه قانون آموزشی در سال ۱۹۸۹، اهداف اصلی آموزشی در بحرین به قرار زیر تعریف شد.

۱- در نظر گرفتن فرصت برای هر شخصی تا مهارت‌های توانایی خودش و رفتارهایش را رشد و توسعه بخشد

تا به یک زندگی با کیفیت بهتر دست یابد و برای او زندگی مشارکتی در کار و فعالیت ایجاد نماید.

۲- رشد فردی در بین گروه از نظر بدنی، فکری، احساسی، اجتماعی، اخلاقی و روحی مطابق با توانایی اش و

با توجه به تفاوت‌های فردی تعیین نماید.

۳- توسعه تفکر انتقاد جویانه فرد و قضاوت درست با پشتکار و کارآیی شایسته

۴- تثبیت ایمان اسلامی، تأکید به نقش آن در یکپارچگی شخصیتی فرد، همبستگی خانواده و جامعه و

مشارکت آنها و اثبات کردن نقش اسلام به عنوان یک روش جامع زندگی برای هر زمان و مکانی و

توانائیش در همسو شدن با نیازهای عصر.

۵- توسعه و مفاهیم آموزش برای صلح، اتحاد بین المللی و براساس عدالت، احترام، برابری و تعامل در بین

ملل و دولتها

۶- تضمین پیشرفتهای اقتصادی و اجتماعی با ایجاد نیروی انسانی ملی با مهارت توانمند و کافی.

۷- بالیدن به خودشان به خاطر ملت اسلامی و عربی بودن براساس آگاهی از تفکر اسلامی با ارزش و نقش تاریخی اش در توسعه و تمدن بشری و توسعه علوم و هنر، آگاهی از استعداد های ملل عربی و توانایی اش در کسب وحدت و پیشرفت .

اولویتها و علایق آموزشی

وزارت آموزش و پرورش بحرین طرح جامع آموزشی خود را در سالهای ۹۴-۱۹۸۹ بر روی معیارهای مورد قبول متمرکز کرده است چراکه فرآیند های آموزشی را بطور کلی توسعه بخشیده ، و تأثیرات آنرا بالا برده و توجه خاصی مبذول داشته تا آموزش را برای همه تضمین نموده و کیفیت و استاندارد ها را بهبود بخشیده تا با نیازها و رشد اقتصادی - اجتماعی دانش آموزان آشنایی یابد. از جمله اصلی ترین اولویتها و علایق آموزشی بحرین می توان از موارد ذیل نام برد:

- از آموزش به عنوان دروازه ای که به توسعه جامع و پیوسته در همه رشته ها نگریسته می شود و در نظر گرفتن اینکه توسعه و رشد جامعه بطور اساسی به مدارس بستگی دارد چون آن آموزشی است که انسان را از نظر فکری ، علمی و رفتاری خلق می کند .
- نگاه به آموزش به عنوان نظام پیوسته در خودش و در همان زمان به عنوان بخشی از آموزش اقتصادی -

اجتماعی

- در نظر گرفتن سیستم آموزشی در بحرین به عنوان بخشی از یک آموزش بزرگتر به عنوان نظام آموزشی عرب
- نگاه کردن به وزارت آموزش و پرورش به عنوان مسئول برای هردو بخش آموزش رسمی و غیر رسمی بطور یکسان
- نگاه کردن به آموزش به عنوان ارتقاء دهنده روشهای نوین مشارکت نظیر شورای آموزش برای برنامه ریزی و هماهنگی و انجمن اولیاء و مربیان
- نگاه کردن به آموزش به عنوان نظام مشارکتی و محول کردن بیشتر اقدامات به مدارس به منظور رسیدن به تمرکز زدایی کامل
- اصلاح آموزشی به عنوان یک تغییر کلی در نظر گرفته میشود تا یک تغییر جزئی

توسعه آموزشی

بنا به نوشته خانم «مالک»: «بحرین از نظر آموزش و پرورش و چگونگی رشد اندیشه‌ها و بافت اجتماعی دارای مشخصه خاصی است، دوگانگی قومی نیز موجب رشد بالندگی مردم گشته و این موضوع را تسریع نموده است. آموزش و پرورش در بحرین رایگان است، از ۶ تا ۱۲ سالگی بچه‌ها به مدرسه ابتدایی می‌روند بعد از مدت دو سال به مقطع راهنمایی سپس به مدت ۳ سال به دوره عمومی متوسطه می‌روند. سه موسسه آموزش عالی با سابقه، در بحرین وجود دارد که عبارتند از: کالج تربیت معلم مردان، کالج تربیت معلم زنان، کالج فنی خلیج.

آموزش و پرورش در بحرین در مقایسه با دیگر کشورهای تازه استقلال یافته کناره جنوبی خلیج فارس سابقه طولانی تری دارد و در واقع بحرین بالاترین درصد باسوادان در کشورهای عرب ساحل جنوبی خلیج فارس را دارا می باشد. چهار مؤسسه آموزش عالی نیز در بحرین تأسیس شده است که عبارتند از:

دانشکده علوم، هنرها و تعلیم و تربیت، دانشکده خلیج برای تکنولوژی، دانشکده علوم طبی، مرکز آموزش هتلداری. دانشگاه الخلیج با سایر کشورهای خلیج فارس مشترک است و دارای توانایی های خوبی از جمله (P.H.D) - (M.A) - (M.S.C) - (B.A) - (B.SC) و کمتر از آن را دارا می باشد.

قوانین آموزشی

پروژه قانون آموزش توسط وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۹۸۹ تهیه شده که هنوز تحت بررسی است. قانون شامل ۳۵ بند (ماده) در مورد اصول و اهداف آموزش، وظایف و تکالیف و اقدامات وزارتخانه به عنوان یک بدنه مسئول آموزش کشور، حق شهروندان به آموزش، تصدیهای دولتی، آموزش رایگان، روابط آموزشی و سازمانی برای مدارس و آموزش عمومی، بندهای مربوط به سوادآموزی و آموزش بزرگسالان، آموزش خصوصی و آموزش برای دانش آموزان مطابق با نیازهای فردی. قانون آموزشگاههای آموزش خصوصی در سال ۱۹۷۷ توسط وزارت آموزش و پرورش تصویب شد. نظارت روی طرحها، برنامه های درسی، رساله ها و تعرفه های مالی آموزشگاههای بخش خصوصی از طریق هیئت مدیره آموزش خصوصی در سال ۱۹۸۵، ماده قانونی شماره ۱۴، جایگزین قانون قبلی شد و شورای آموزش و پرورش بر روی تغییرات و تعدیلات بیشتر بحث و مذاکره و تصویب کرد و سپس برای تصویب نهایی به هیئت دولت ارجاع شد که هنوز تحت بررسی

است. قانون شرایط مربوط به تأسیس مدارس خصوصی و تضمین اینکه نهادهای آموزشی برای استقرار شدن با مشکلات مالی و اداری مواجه نباشند. آموزش در مدارس بحرینی رایگان در تمام سطوح آموزشی است. آموزش غیر اجباری و دانش آموزان مدرسه رو در مدارس دولتی و خصوصی حضور می یابند.

مدیریت آموزشی

وزارت آموزش و پرورش مسئول اجرایی آموزش عمومی (دولتی) در بحرین می باشد. این نظام مسئول قدرت اداری برای سیاست آموزشی رهبری مستقیم آموزشی در تمام سطوح، برنامه ریزی و سیاست گذاری و نظارت بر بخشهای مختلف وزارتخانه مذکور که شامل ۵ بخش به شرح ذیل است:

۱- اصلاحات و برنامه ریزی آموزشی

۲- آموزش عمومی و فنی

۳- تدریس دوره تحصیلات تکمیلی و برنامه درسی

۴- خدمات آموزشی و آموزش خصوصی و سرانجام

۵- پیشنهادات اداری و مالی

همچنین وزارت آموزش و پرورش، آموزش خصوصی را از طریق دبیرخانه آموزش خصوصی به خوبی آموزش بزرگسالان و برنامه های آموزش که توسط سازمانهای آموزشی مختلف گذاشته می شود، نظارت دارد. از اوایل دهه ۱۹۸۰، تمرکز زدایی را رایج نمود و سیاست مشورت مردمی را ایجاد نمود و کانالهای ارتباطی در ادارات آموزشی بوجود آورد که تمام کادر آموزشی را در کمیته های توسعه ای در بر می گیرد و تصمیمات

شایسته در جهت تأثیر آموزش گرفته شود. چندین کمیته نظارتی تأسیس شده اند، عضویت به مقامات وزارتی محدود نمی باشد و مساعدت می تواند از طریق کادر مجرب وزارتخانه های دیگر و دانشگاههای بحرین تأمین شود. دانش آموزان نیز در کلیه مراحل تصمیم گیری در چندین کمیته مزبور شرکت می کنند. در سال ۹۱- ۱۹۹۰، نظام آموزش هر مدرسه به عنوان واحد آموزشی مستقل و مطابق با تصمیم گیری وزارتخانه در احکام، شماره ۱۶۸/۳۷۵ و ۹۰ تاریخ ۲۴ آوریل ۱۹۹۰ انجام شد. در ساختار جدید مدرسه به عنوان واحد آموزشی مستقل شامل: مدیر مدرسه، شورای مدرسه، معاون مدیر، بخشهای علمی (نظری)، معلم به عنوان هسته مرکزی فرآیند آموزشی، مددکاران اجتماعی، مرکز منابع آموزشی متخصص و دبیر می باشد.

هزینه های آموزشی

کل هزینه های آموزشی

سال تحصیلی	به عنوان درصدی از کل	به عنوان درصدی از تولید ناخالص ملی	به عنوان درصدی از هزینه های جاری دولتی
۱۹۹۰	۹۴/۳	۴/۷	۱۴/۴
۱۹۹۱	۹۴/۶	۴/۸	۱۴/۹
۱۹۹۲	۹۴/۲	۴/۷	۱۴/۴
۱۹۹۳	۹۷/۱	۴/۶	۱۳/۹
۱۹۹۴	۹۴/۰	۴/۸	۱۳/۸
۱۹۹۵	۹۲/۰	۴/۵	۱۴/۱

هزینه های جاری آموزشی

سال تحصیلی	به عنوان درصدی از تولید ناخالص ملی	به عنوان درصدی از کل هزینه های دولتی
۱۹۹۰	۵/۰	۱۱/۴
۱۹۹۱	۵/۱	۱۲/۸
۱۹۹۲	۵/۰	۱۲/۳
۱۹۹۳	۴/۷	۱۲/۳
۱۹۹۴	۵/۲	۱۱/۸
۱۹۹۵	۴/۹	۱۲/۸

هزینه های جاری آموزشی بر مبنای سطوح مختلف آموزشی

سال تحصیلی	سطح اول	سطح دوم	سطح سوم	سایر سطوح	توزیع نشده
۱۹۹۰	۳۰/۴	۴۵/۹	-	۱/۲	۲۲/۵
۱۹۹۱	۲۸/۹	۴۱/۸	-	۱/۲	۲۲/۶
۱۹۹۲	۲۸/۹	۴۱/۸	-	۶/۷	۲۲/۶
۱۹۹۳	۲۷/۹	۴۵/۱	-	۶/۷	۲۵/۸
۱۹۹۴	۴۴/۹	۳۳/۵	۰/۴	۱/۲	۲۰/۶
۱۹۹۵	۴۴/۹	۳۳/۴	۰/۴	۰/۶	۲۰/۷